

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

JAVNA SIGURNOST NA PODRUČJU
ZENIČKO- DOBOJSKOG KANTONA-
PROBLEMI I IZAZOVI
magistarski rad

Kandidat:
Alma Numić
128-NS/12

Mentor:
prof.dr.Mirza Smajić

Sarajevo, maj 2019.g.

SADRŽAJ

UVOD.....	4
------------------	----------

I. METODOLOŠKI OKVIR RADA.....	6
---------------------------------------	----------

1. Problem istraživanja.....	6
2. Predmet istraživanja.....	7
3. Osnovni pojmovi u radu.....	8
4. Ciljevi istraživanja.....	9
4.1. Društveni cilj.....	9
5. Hipoteze i indikatori.....	10
5.1. Generalna hipoteza.....	10
5.2. Izvedbene hipoteze.....	11
5.3. Indikatori.....	11
6. Način istraživanja.....	11
7. Društvena opravdanost istraživanja.....	12
8. Vremensko i prostorno određenje istraživanja.....	13

Prvi dio

TEORIJSKA RAZMATRANJA O POJMU SIGURNOSTI.....	13
--	-----------

1. Razvoj teorije sigurnosti.....	13
2. Definisanje pojma sigurnosti.....	16
3. Zadaci i uloga sigurnosti	18
4. Izvori ugrožavanja i mjere suprotavljanja ugrožavanju.....	20
6. Motivi i odnos ugrožavanja sigurnosti ljudi, društva i sredine u kojoj žive....	24

Drugi dio

SOCIO-EKONOMSKE PRILIKE U ZE-DO KANTONU.....	26
1. Prostorni položaj i administrativno uređenje Kantona.....	26
2. Demografski trend.....	27
3. Pregled stanja tržišta rada.....	29
4. Ekonomska struktura.....	30
5. Povezanost socijalnog i ekonomskog konteksta.....	32

Treći dio

JAVNA SIGURNOST I MUP ZE-DO KANTONA.....	34
1. Javna sigurnost u zajednici-preventivni aspekt.....	34
2. Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona- nadležnosti i rukovođenje.....	37
3. Etički kodeks za policijskih službenika.....	39
4. Policija u zajednici – zadaci i ciljevi	40
5. Primjeri dobre prakse.....	43

Četvrti dio

REZULTATI ISTRAŽIVANJA O STANJU SIGURNOSTI NA PODRUČJU ZE-DO KANTONA U PERIODU 2010.-2015.....	45
1. Kriminalitet.....	45
2. Javni red i mir.....	49
3. Sigurnost saobraćaja.....	51
4. Stav građanki i građana na području ZE-DO kantona o stanju sigurnosti i pojavama ugrožavanja sigurnosti.....	54
5. Smjer društvene reakcije - internalizacija i sankcioniranje	67

ZAKLJUČAK.....	70
SKRAĆENICE.....	73
LITERATURA.....	74

UVOD

Historijski posmatrano, sigurnost je fenomen kojem su ljudi težili toliko dugo, koliko je staro i samo ljudsko društvo ne samo zato što se prožima kroz životnu prizmu svakog čovjeka već i što je jedna od osnovnih uvjeta za slobodan i pravedan život. Stoga i brojna „društveno-historijska istraživanja ukazuju da je vrlo teško ili pak nemoguće, naći stepen razvoja društvenih odnosa u kojima članovi zajednice nisu težili ka djelimičnom ili potpunom eliminisanju svih vrsta, uzroka i oblika ugrožavanja, a u cilju ostvarivanja potrebe za sigurnošću (fizičkim integritetom, zaštitom privatnosti, dostojanstva, itd.)“ (Smajić, 2010:17). Sigurnost za razliku od nesigurnosti je stanje u kojem ljudi žive bez straha za lični život i egzistenciju, žive slobodno, integrišu se u sve životne tokove, pa tako „gotovo svaka čovjekova djelatnost vezana je za potrebu ostvarivanja određene vrste sigurnosti“. (Cikotić, 2010:174) što bi trebao biti i razuman realan prioritet svake zemlje. Međutim, društvena zbilja je drugačija, u cijelom svijetu, pa tako i u našoj zemlji postoje brojni problemi, rizici i izazovi koji opterećuju sveukupno društvo i samim tim su predmet istraživanja pojedinaca, naučnika i institucija, među kojima su i sigurnosni problemi koji su zbog svoje aktuelnosti i specifičnosti pozicionirani u sami vrh društveno-političke ljestvice aktiviteta kao predmet interesa kako u sadašnjosti tako i u bliskoj budućnosti.

No, ipak „apsolutne sigurnosti nema nigdje, ali je moguće postići određeni stepen sigurnosti koji zadovoljava i omogućava uvjete normalnog života, bez nekakvih izvanrednih i nepredvidivih situacija ili događaja“. (Smajić, 2010:21). Neki od primjera to i potvrđuju, kada smo u saobraćaju razmišljamo o mogućnosti da budemo slučajna žrtva vozača koji nepoštuje saobraćajne propise ili nasumičnog napada kada šetamo od strane psa lualice ili nasilnika, posebno u ulicama u kojima nema rasvjete ili pak da smo žrtva prirodnih katastrofa. U našem bh kontekstu u cilju postizanja općeg dobra u društvu, država i njene službe imaju odgovornost i prema sebi i prema drugima, odgovorne su za brigu o našim brojnim potrebama, a među kojima je i naša potreba za sigurnošću, poštujući i postupajući u skladu sa temeljnim pravnim aktima, strateškim i međunarodnim odredbama.

Zato nadležna ministarstva kroz različite politike, zakone i druge dokumente iz oblasti sigurnosti ulažu velike napore u progresivnije koordinirano djelovanje svih subjekata u zajednici protiv različitih sigurnosnih prijetnji koje narušavaju razvoj zemlje i njenu stabilnost. Stoga i pristup sigurnosnim problemima i izazovima odraz je kvaliteta demokratije u jednoj zemlji, pa je i prema mišljenju Abazovića „bezbjednost, odnosno sigurnost jedne zemlje njena, prvenstveno sistemska djelatnost, suštinski, to je stanje u kojem je obezbjeđen uravnotežen fizički, duhovni, društveni i materijalni opstanak pojedinca i društvene zajednice u odnosu prema drugim pojedincima, društvenim zajednicama i prirodi“. (Abazović, 2002:3). Kada se to posmatrano sa aspekta sigurnosti jednog od Kantona u FBiH, naša tema bila je Javna sigurnost na području Zeničko-dobojskog kantona sa osvrtom na probleme i izazove, što Abazović u smislu javna sigurnost, poima kao „supstitut lične i kolektivne sigurnosti“. (Abazović, 2002:3) koju smo podjelili u pet cjelina, međusobno povezanih.

U istraživačkom smislu, opredjelili smo se, da u jednom dijelu analiziramo stanje u oblasti kriminaliteta, javnog reda i mira i sigurnosti u saobraćaju na osnovu podataka MUP ZDK-a i Informacije o stanju bezbjednosti za period 2010.-2015. koja se dostavlja na usvajanje svake godine Vladi ZDK-a uz prikaz stanja sigurnosti kao zadovoljavajućeg, a u drugom dijelu da ispitamo i predstavimo stavove građana o stanju sigurnosti i pojavama koje ugrožavaju sigurnost u općini Doboj Jug, Usora, Maglaj i Tešanj kako bi komparativno došli do zaključnih razmatranja. Istraživanje je provedeno korištenjem ankete, a ono što je moglo biti izazov i uticati na tok istraživanja jeste, s jedne strane subjektivnosti u stavovima ispitanika, a s druge strane nezainteresovanost za učešće u istraživanju i općenito o ovoj temi.

U radu se govori o policijskoj službi i ulozi policije u prevenciji sigurnosnih problema, dobrim primjerima iz policijske prakse odnosno konkretnim projektima i akcijama koje se realizuju na području Kantona u cilju analize i identifikacije djela i ponašanja koja su društveno neprihvatljiva i izvor su nesigurnosti za građane odnosno sveukupni društveni ambijent. Tema koju smo obrađivali, značajna je i u drugim zemljama, iako kod nas nema relevantne stručne, naučne i istraživačke građe bilo je motivirajuće da pionirski pokušamo predočiti ovu tematiku u određenom prostoru i vremenu, grupiranjem gorućih pitanja koja su ugrožavajući faktor za sigurnost kroz spektar mjera prevencije u borbi protiv latentnih društvenih devijacija s kojim

se susreću, manje ili više svaka lokalna zajednica kako bi i u konačnici potvrdili našu tvrdnju, da za uspješno suprostavljavanje problemima sigurnosti treba sistemski i kontinuirano pripremati svaku aktivnost u smislu preventivnog pristupa sigurnosnoj problematici. U to ime, vjerujem da će ovo istraživanje imati svoju svrhu u cilju što bolje i kvalitetnije odgovornosti prema interesima građana sa aspekta sigurnosti, iako je nesporno da nadležne institucije i lokalna zajednica imaju pred sobom težak zadatak na koji moraju ozbiljno odgovoriti suočavajući se sa vremenom savremenih prijetnji koje se „trebaju prvenstveno objektivno, a ne subjektivno percipirati, jer ih njihova proširenost, intenzitet i vjerojatnoća čine prisutnijim u svakodnevnim društvenim, međudržavnim i globalnim aktivnostima“. (Beridan, Smajić, Turčalo, 2018:148) što može biti podstrek i dobar osnov pri izradi budućih strateških preventivnih dokumenta i akcionih planova u borbi protiv kriminaliteta i drugih faktora koji narušavaju harmoniju sigurnosnog okruženja.

I. METODOLOŠKI OKVIR RADA

1. Problem istraživanja

Javna sigurnost zauzima sve veći interes javnosti u proteklom periodu zbog činjenice da se sve češće suočavamo sa brojnim događajima nasilništva, narušavanja javnog reda i mira, nasilja u porodici, saobraćajnim nesrećama i sl. što postaje sve više javni problem.

Izazov koji stoji pred našom zajednicom zapravo se odnosi na pitanje, da li nam treba prevencija neželjenih pojava ili rješavanje njihovih posljedica?

Na bazi prethodno iznesenih činjenica, problem istraživanja može se obuhvatiti kroz slijedeća pitanja:

-Da li postoji potreba da se aktualizira pitanje javne sigurnosti tj. da li je ugrožena sigurnost građana na području Zeničko-dobojskog kantona?

-Ako jeste, koje su to sigurnosne prijetnje i koja je populacija stanovništva najviše ugrožena?

-Šta su izvori tih prijetnji i koje su to preventivne mjere i aktivnosti na njihovom otklanjanju ili ublažavanju?

-Koje su posljedice ugrožavanja sigurnosti građana i kako upravo građani ocjenjuju stanje sigurnosti na području Zeničko-dobojskog kantona?

-Da li treba ulagati dodatne napore ka boljem sistemu upravljanja ljudskim resursima u sistemu unutrašnje sigurnosti i široj mobilizaciji svih institucija vlasti i cjelokupnog društva u poboljšanju sigurnosnog ambijenta?

-Da li se u kontinuitetu na pouzdan i mjerljiv način sprovodi istraživanje javnog mnijenja o osjećaju sigurnosti građana i da li su rezultati dostupni široj javnosti?

-U kojoj mjeri se uključuje lokalna vlast u unaprjeđenje sigurnosne situacije i smanjenje rizičnih pojava i situacija?.

2. Predmet istraživanja

U ovom radu naš fokus je Zeničko-dobojski kanton i vremenski okvir od šest godina sa aspekta sigurnosne problematike i izazova za građane i zajednicu, misleći ovdje prvenstveno na kriminalitet, javni red i mir i sigurnost u saobraćaju.

Poseban doprinos u istraživanju su i stavovi građanki i građana na području Kantona o stanju sigurnosti i pojavama ugrožavanja sigurnosti odnosno značajna je i percepcija kao i vrednovanje uloge predstavnika odgovornih institucija za njihovu sigurnost iz ugla brige za sigurno okruženje, a naš zadatak bi bio da:

-Uradimo grupiranje sigurnosnih problema koji ugrožavaju sigurnost građana i društva u cjelini na području Zeničko-dobojskog kantona;

-Objasnimo da se problem sigurnosti ne odnosi samo na njihovu ličnu sigurnost već i na osjećaj sigurnosti i straha što će potvrditi istraživanje javnog mnijenja;

-Utvdimo socio-ekonomske prilike koje su pretpostavka za ugrožavanje sigurnosti i koji su to problemi dominantni u svijesti građana;

-Iz ugla koordiniranog djelovanje organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova ZDK-a sa drugim institucijama i subjektima s ciljem stvaranja sigurnog okruženja, predstavimo poduzete mjere prevencije i njihove rezultate;

-Rezultate koje smo dobili obrazložimo i pokušamo dati svoje zaključke.

3. Osnovni pojmovi u radu

SIGURNOST- „sigurnost općenito podrazumijeva stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i državnoj/društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države, svjetske zajednice, od svih vidova ugrožavanja, a naposljetku, sigurnost podrazumijeva stepen zaštićenosti od ugrožavanja na kosmičkom i planetarnom nivou života općenito, ljudskog roda u cjelini“. (Beridan, 2008:26).

JAVNA SIGURNOSTI- podrazumjeva „stanje u kojem su pojedinci, društvo i država zaštićeni od svake opasnosti i štete glede pravno priznatih interesa“. (Modly, Korajlić, 2002:202).

POLICIJA- prema Abazoviću policije je „služba i organizacija u okviru državnog aparata, zadužena za staranje o javnom redu i poretku“. (Abazović, 2002:219).

PREVENTIVNA DJELATNOST POLICIJE- ova djelatnost obuhvaća „sustav energičnih i neposrednih točno određenih mjera i radnji protiv ponašanja kojim se ugrožava javni red i mir, a razlikuju se: neposredna prevencija kao skup mjera i radnji u odnosu na sve stadije postupaka i posredna kriminalistička prevencija koja se svodi na otkrivanje i presijecanje svih situacija, prilika i stanja koja dovode do ugrožavanja javne sigurnosti ili, ako ih nije moguće spriječiti, da ih se barem zadrži pod kontrolom“. (Modly, Korajlić, 2002:494).

JAVNI RED I MIR- „oblik društvene discipline koja građanima nalaže takvo ponašanje kojim se remeti normalan način života, ne ometa kretanje i promet na cestama i na drugim javnim mjestima, ne unosi nemir među građane, ne narušava javni moral, ne ometa normalno i pravilno iskorištavanje javnih objekata i stambenih zgrada, ne ometa odmor građana ili na drugi način ne narušava društvena disciplina. U stvari, to je ono stanje koje je potrebno građanima i društvu (državi) da bi mogli neometano i spokojno obavljati svoje djelatnosti (prosperirati)“. (Modly, Korajlić, 2002:203).

KRIVIČNO DJELO- „svjesna i voljna čovjekova radnja (odnosno propuštanje) koja je društveno opasna, protivpravna i određena u zakonu kao krivično djelo. Krivično djelo prije svega karakteriše postojanje neke djelatnosti čovjeka ili njegovog propuštanja, koje je dovelo do određenih posljedica. Iz toga proizilazi da je krivično djelo prije svega realna pojava u spoljnom svijetu, a pored toga i pravni pojam“. (Abazović, 2002:176).

4. Ciljevi istraživanja

U skladu sa definiranim problemom i predmetom istraživanja, cilj našeg istraživanja je da damo odgovor na pitanje kako i u kojem omjeru javni problemi u kontinuitetu utiču na sigurnosni sistem.

4.1. Društveni cilj istraživanja

Ovo istraživanje ima za cilj da dokaže da nejedinstvene metodologije istraživanja, nedovoljna razmjena podataka i koordinacija sa zajednicom i njenim institucijama je pogodno tlo za razvoj antidruštvenih pojava i ponašanja koji ugrožavaju sigurnost, a samim tim slabe i u cjelini sigurnosni sistem i državu. Zavisno od dobijenih parametara može se kritički osvrnuti na uzroke i posljedice odnosa koji su rezultirali trenutnim stanjem kao i na /ne/sprovedenje bitnih

mjera sigurnosti koje propisuje i poduzima vlast sve u cilju predviđanja potencijalnih prijetnji sigurnosti i planiranja dinamičnijeg i obuhvatnijeg djelovanja prema sigurnosnim izazovima.

Doprinos da se pojam javne sigurnosti približi i uvede u široku upotrebu u Bosni i Hercegovini podstičući na kontinuirana razmišljanja o nizu stvarnih devijacija koji mogu biti prepreka da se živi u uređenoj sigurnosnoj sredini i razmatranja predloženih mjera koje je potrebno poduzeti za poboljšanje sigurnosnog ambijenta, zahtjeva širu mobilizaciju kako institucija vlasti tako i cjelokupnog društva. Samim tim, rad treba da posluži i kao uvid u stavove građana općenito o pitanjima sigurnosti u lokalnim zajednicama, stepenu /ne/ sigurnosti prema određenim mjestima, kvartovima, pojedinim oblicima pojava koje su prepoznali kao opasnost, a kao izuzetan doprinos istraživanju jesu prijedlozi građana o mjerama kako bi se ublažile ili uklonile negativne pojave u okruženju, a samim tim povećao kvalitet života građana na području Kantona. Državnim organima koji se bave pitanjima sigurnosti, istraživačima, civilnom sektoru, medijima može koristiti za buduća istraživanja, otklanjanje slabosti u sistemu sigurnosti, izradi planova, strateških dokumenata u cilju postizanja većeg stepena efikasnog djelovanja svih aktera u društvu u provođenju sigurnosne politike na području Bosne i Hercegovine.

5. Hipoteze i indikatori

5.1. Generalna hipoteza

Javna sigurnost na području Zeničko-dobojskog kantona, determinirana je sistemskim i kontinuiranim pristupom u provođenju preventivnih mjera.

5.2. Izvedbene hipoteze

Izvedbene hipoteze koje proizilaze iz definisane generalne hipoteze glase:

-Provođenje preventivnih mjera zaštite uslovljeno je koordiniranim radom snaga sigurnosti i drugih institucija suodgovorni za suzbijanje ili ublažavanje ugrožavanja sigurnosti;

-Najveći broj uočenih antidruštvenih pojava evidentirano je na području Zeničko-dobojskog kantona jer su nedostaci u organizaciji sistema sigurnosti uticali na efikasnost provođenja mjera zaštite;

-Povratnici u izvršenju krivičnih djela i nedostatak smještajnih kapaciteta u kazneno-popravnom zavodu predstavljaju ozbiljnu prijetnju sigurnosti, a njihova djelovanja motivirana su materijalnim vrijednostima;

-Jačanje povjerenja u odnos policija-građanin, princip je po kojem će se povećati sigurnosti građana i sigurnost društva u cjelini.

5.3. Indikatori

-Dokumenti nadležnih državnih institucija i ustanova (informacije, strateški dokumenti, projektne aktivnosti);

-Zakonska legislativa.

6. Način istraživanja

Istražujući i prikupljajući podatke o problemima koji ugrožavaju sigurnost građana na području Zeničko-dobojskog kantona i izazovima koji se vezuju za Javnu sigurnost, stavovima građana,

te na osnovu svih dokumenata iz oblasti koju istražujemo i prethodnih sličnih istraživanja, namjera je da se svi rezultati sistematiziraju i analiziraju kako bi se mogli kao krajnji cilj predstaviti i pokušati naučno objasniti. Metode koje ćemo koristiti u istraživanju su:

Osnovne metode

-Analiza i sinteza

Opštenaučne metode

-Statistička metoda

-Komparativna metoda

Metode prikupljanja podataka

Kada su u pitanju načini prikupljanja podataka nameću se dvije metode, jedna operativna i jedna metoda prikupljanja podataka.

-Analiza (sadržaja) dokumenata

-Anketa.

7. Društvena opravdanost istraživanja

Ovaj rad želi razjasniti percepciju ne (sigurno) okruženje, identificirati pojave i ponašanja pojedinaca i grupe koji izazivaju osjećaj nesigurnost kod građana, analizirati njihove potrebe, djelovanje snaga sigurnosti kao opravdanost istinitog prethodnog vjerovanja i ukazati na

implikacije koje ta značenja imaju u nauci i društvu, te izbjeći osjećaj nedorečenog koji se može podkrijepiti razornim prijetnjama i izazovima iz svakodnevnog života i dokazati da su određena vjerovanja ne /opravdana/ i temeljena na dobrim ili lošim istraživačkim rezultatima.

Međutim, naučna i društvena istinitost ima opravdanje da sigurnost ipak ma koliko bila složena i kompleksna pojava može se nadograđivati, jačati, istraživati u njenom djelokrugu što nam je i u zadatku kada uzmemo u obzir da djelovanja na određenu problematiku, izvore i nosioce ugrožavanja nisu direktno u vezi sa institucijama sigurnosti, a trebaju se rješavati kako ne bi došlo do nagomilavanja ili stalnog podsticanja na činjenje krivičnih djela i drugih izvora ugrožavanja koji narušavaju red i mir, slobodu i prava građana.

8. Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Vremensko određenje istraživanja obuhvata period od 2010.-2015. godine sa osvrtom na statističke podatke o kriminalitetu, javnom redu i miru i sigurnosti u saobraćaju na području Zeničko-dobojskog kantona i stavove građanki i građana o stanju sigurnosti koji žive na području općine Tešanj, Doboj Jug, Usore i Maglaj.

Prvi dio

TEORIJSKA RAZMATRANJA O POJMU SIGURNOSTI

1. Razvoj teorije sigurnosti

Brojna su mišljenja i pitanja o sigurnosti kao društvenom fenomenu koja su se međusobno preplitala i razlikovala sa aspekta historijskih prilika u kojima su nastajala, a sa kojima su se

suočavali i teoretičari iz oblasti sigurnosti pokušavajući zaokružiti cjelinu jedne teorije nauke o sigurnosti i potkrijepiti velikim brojem otkrivenih zakonitosti i pravilnosti.

Kada govorimo o sigurnosti ona jeste „relativno mlada naučna disciplina koja se počinje sistemski izučavati na nekim univerzitetskim centrima između I i II svjetskog rata“. (Masleša, Bisić, 2010:38-39), a već od sredine 1950 -ih do sredine 1960-ih godina, sigurnost kao naučna disciplina doživjela je najveću ekspanziju“. (Masleša, Bisić, 2010:38-39). Nešto kasnije promjenama u savremenom tehnološkom i ekonomskom razvoju, ugrožavanjem ljudskih prava, velikim migracijama, ekološkim katastrofama... širi se dijapazon prijetnji u sigurnosnom okviru koji će nužno zahtjevati i da se efikasnije uključi društvo u cjelini na proučavanju i suzbijanju sigurnosne problematike kako bi se odgovorilo na savremene sigurnosne izazove.

Polazeći od stava da teorijsko istraživanje počinje najčešće uočavanjem problema iz prakse odnosno koliko je društvo skoncentrisano na sigurnosne pojave i zaštitu od izvora ugrožavanja sigurnosti društva, Stajić je dao definiciju prema kojoj „teoriju bezbjednosti možemo definisati kao cjelovitu čovjekovu naučno misaono-saznajnu aktivnost, izraženu kroz jedinstven skup općeprihvaćenih stavova na osnovu kojih se objašnjavaju pojave ne (bezbjednosti) putem objašnjenja određenih sadržaja koja se suprotavlja praksi sigurnosti kao vidljivoj djelatnosti, a gdje su teorija i praksa dijalektički povezane“. (Stajić, 2006:34). Tako da gledajući to iz ugla prakse, definicija sama po sebi govori i da „značaj teorije bezbjednosti za praksu bezbjednosti nije samo u tome da dovodi do svijesti i nužnosti potrebe za zaštitom već i u prilagođavanju metoda i sredstava potrebama eliminisanja svih izvora i oblika ugrožavanja bezbjednosti društva na optimalan i po društvo prihvatljiv način“. (Stajić, 2006:34).

Promjenom sigurnosne situacije i pojavom novih sigurnosnih izazova, razvila su se i određena teorijska proučavanja u oblasti sigurnosti koja su bila uspješna u svojim nastojanjima da otkriju suštinu sigurnosti. Historijsko-sociološka škola u kontekstu proučavanja i razumjevanja sigurnosne problematike smatra, da je potrebno pronaći vezu između društva i pojava koje čine društvo, pa je i jedan od zaključaka „da uvijek postoji korelacija između vojne organizacije društva i društvene organizacije i strukture.

S druge strane, kada se treba odrediti predmet nauke o sigurnosti, historijsko-sociološki pravac u središte stavlja proces donošenja odluka, to jeste fokus je na teoriji odlučivanja“. (Masleša, Bisić, 2010:45). Slabost ove škole jesu nastojanja da se sigurnosne pojave u društvu pluralistički objasne uz davanje prednosti nekim od činilaca, no međutim „glavne odrednice pri izboru ovih činilaca jeste filozofsko-ideološko opredjeljenje, jer se ne mogu zanemariti kulturološki uticaji i različiti vrijedonosni sistemi. Zato i nije moguće zasnovati neki opći stav ili pravilnost ili zakonitost isključivo na historijskom iskustvu“. (Masleša, Bisić, 2010:45). S druge strane, realisti govore o ljudskoj prirodi u kojoj se instiktivno pokreće borba za moć, pa tako se i američki teolog R.Nibur koji je realizam uveo u nauku o sigurnosti suprostavljao legalnim i idealnim shvatanjima sigurnosti polazeći od toga, da je čovjek u svom ponašanju i u društvu egoista i nasilan što je suprotno i i za većinu vjerskih normi koji bi trebali ulagati maksimalne napore u borbi protiv egoizma i nasilja. I ove teorije imaju svoj značaj u procesima proučavanja sigurnosti, ali i svoje nedostatke pa tako „osnovni nedostatak ove teorijske konstrukcije je u tome što svodi sve sigurnosne implikacije na jednu-borbu za moć. Takva jednostranost objašnjavanja sigurnosnih pojava uprošćava stvarnost, pa je ove teorije potrebno stalno prilagođavati uvođenjem novih momenata kojima se objašnjavaju određene nepoznate situacije“. (Masleša, Bisić, 2010:47).

Međunarodna sigurnost je u fokusu interesovanja institucionalističke teorije sigurnosti i njeni zagovarači pokušavaju da na primjeru države, njenim pravilima za pojedinca i društvo u cjelini, objasne i međunarodnu zajednicu, iako „u međunarodnim odnosima takve institucije nisu dovoljno efikasne niti dovoljno dobro organizirane, tako da države imaju prostor da ugrožavaju međunarodnu sigurnost i nacionalnu sigurnost vođenjem napadačkih ratova da bi zaštitile ili nametnule svoje interese. Ono što se ne može prihvatiti kod ovih teorija jeste u biti idealistički pristup problematici sigurnosti“. (Masleša, Bisić, 2010:47-48). Biheviorizam kao i instiktivizam u teoriji nauke o sigurnosti, ponašanje pojedinca stavljaju u središte u pokušaju objašnjavanja ugrožavanja sigurnosti koje i ako je rezultat društvenih okolnosti ili naslijeđivanja ne može se odvojiti od čovjeka, njegovog identiteta niti od uticaja sredine, stoga su i jedna i druga teorija kritikovane „nemoguće je odvojiti čovjeka i njegovo ponašanje od njega samog, njegove ličnosti u cijelini. Ne postoji nikakvo ponašanje koje odvojeno postoji od ličnosti koja se ponaša“. (Masleša, Bisić, 2010:48-50).

Ideja o konstantnim sukobima unutar bilo koje društvene zajednice, zaslužna je za uvođenje funkcionalističke teorije u nauku o sigurnosti sa težnjom da sigurnosne pojave obuhvate globalan sistem, tako da se i doprinosom ove teorije u razvoju teorije nauke o sigurnosti smatra „uočavanje nastajanja sistema sigurnosti na globalnom, planetarnom nivou unutar kojih nastaju svojevrsne pravilnosti po kojima se funkcioniranje u ovakvim sistemima odvija. Osnovna slabost je upravo u tome što u sistemu nije u stanju da izdvoji ono što jeste proces od značaja za sigurnost od svih ostalih pojava, tako da se opterećuju činjenicama, te je prinuđen na arbitrarnost“. (Masleša, Bisić, 2010:51).

2. Definisanje pojma sigurnost

Konstanta historijskih događaja, brojne političke teorije i doktrine, različiti segmenti života pojedinca i zajednice osigurali su pojmu sigurnosti važno mjesto u javnom diskursu koji p(ostaje) fokus interesovanja za mnoge naučnike i istraživače, ali i imperativ politike, države, društva iz razloga što sredine u kojima živimo postaju sve više nesigurne pojavom novih sigurnosnih izazova koji zahtjevaju i značajnije napore u preventivnom i dugoročnom zajedničkom djelovanju. Sigurnost nije samo političko pitanje, već je i pravno i ekonomsko i socijalno... Kada se govori o prvim razmišljanjima o pojmu sigurnosti i vezi sa slobodom od prijetnji koje su ugrožavale ljudski život, ona se pojavljuju još „ u antičkoj filozofiji, u periodu kada se sigurnost nije shvatala kao zasebna kategorija nego se dovodila u direktnu vezu sa slobodom kao vrhunskim idealom za razvoj čovjeka, društva i države još i tada se nametala zadaća da treba zadovoljiti dva temeljna cilja:

-zajedničku sigurnost i

-slobodu kao ograničavanje nasilja koje društvo može da vrši nad pojedincima“.

(Masleša, Bisić, 2010:19).

U kontekstu da je konačna svrha države osigurati slobodu, pojavila su se i različita razmišljanja s jedne strane je „Spinoza smatrao da država treba da osposobi ljude da se u sigurnosti razvijaju i nesmetano se služe razumom, da se međusobno ne takmiče u mržnji, bijesu i lukavstvu i da

ne gledaju jedni na druge zavidno i nepravično“. (Masleša, Bisić, 2010:20), s druge strane Hegel je uočio „da je sigurnost važan uslov opšteg blagostanja, fundamentalni društveni čin“. (Masleša, Bisić, 2010:20). Smatrajući da je sigurnost egzistencijalno pitanje od posebnog značaja, nesporno je da „stupanjem u interaktivne odnose sa drugim pojedincima i težnja ka ostvarenju sopstvenih interesa, čovjeka dovodi u konfrontaciju sa drugim pojedincima, zajednicom, društvom ili pak državom, narušavajući ili ograničavajući tako pravo drugih u ostvarivanju njihovih interesa. U načinu ostvarivanja i zadovoljenja svojih osnovnih potreba, eliminisanju svih tipova ugrožavanja, ljudi moraju biti sigurni jer samo ona bića (biološka, društvena, politička) koja se uspijevaju oduprijeti opasnostima koja dolaze iz prirode, iz društvenog i političkog okruženja, od drugih ljudi, mogu preživjeti i osigurati kontinuitet svojega postojanja“. (Smajić 2010:17).

Iz ovoga proizilazi, da bez obzira što se razvoj društva mjenjao, funkcija i obaveza svake države zadržala je istu svoju svrhu, a to je da svojim građanima obezbjedi potrebnu sigurnost djelovanjem kroz različite društvene okvire. O značaju sigurnosti za normalitet našeg postojanja u društvenom ambijentu, Beridan je mišljenja da „u cilju odvijanja normalnog života i zaštićenosti od ugrožavanja, sigurnost je pitanje od značaja kako za pojedinca tako i za državu i cjelokupno društvo, a uz stalni rast i razvoj društveno-političkih, ekonomskih, socijalnih i sigurnosnih odnosa, dobija i svoje univerzalno značenje“. (Beridan, 2008:26-27) i u vezi s tim „pojam sigurnosti posmatra kroz dva osnovna aspekta:

-funkcija, djelatnost države, društva i pojedinca i

-stanje u odnosima među državama, stanje unutar jedne države, među ljudima, odnosno stanje u prirodi, kosmosu spram života općenito“. (Beridan, 2008:26-27).

Pa tako se i najčešće pri određivanju pojma sigurnosti, polazi od stava da je „sigurnost osnovni atribut svake države i da je vezan za njenu zaštitnu funkciju koju razlikujemo u tri vida:

-zasnovana na čisto vojnim principima zaštite i tipično militarističkim oblicima državne organizacije

-kao vid klasične državne zaštite

-kao oblik kombinacije državnog, odnosno, društvenog mehanizma zaštite u sistemima sigurnosti“. (Masleša, Bisić, 2010:16).

U smislu prethodno napisanog „kakva, kakvog kvaliteta, kakve organizacije i kakvih ciljeva će biti sigurnost svake države ponaosob, ovisi o nizu faktora. Bezbjednost odnosno sigurnost jedne zemlje je njena, prvenstveno sistemska djelatnost. Suštinski, to je stanje u kojem je obezbjeđen uravnotežen fizički, duhovni, društveni i materijalni opstanak pojedinca i društvene zajednice u odnosu prema drugim pojedincima, društvenim zajednicama i prirodi“. (Abazović, 2020:2-3).

Etimološki aspekt koji sigurnost posmatra iz drugačijeg konciznijeg ugla uz osvrt i na druga govorna područja, govori da izraz sigurnost potiče od „latinske riječi securitas-atis što znači sigurnost, odsustvo, opasnost i izvjesnost, samopouzdanje, neustrašivost, zaštićenost (securus lat.-siguran, bezbrižan, pouzdan, neustrašiv, uvjeren, stalan itd.), ali je i svoju široku upotrebu našao i u drugim jezicima, pa se tako u engleskom jeziku često koriste dva termina security (u smislu „nacionalne sigurnosti“-national security što implicira čuvanje državnog nacionalnog interesa i safety označava sposobnost djelovanja, kako ne bi došlo do nepoželjne sigurnosne situacije ili takvih prilika koje mogu uzrokovati i sigurnosne implikacije. U italijanskom jeziku koristi se termin sigureza (siciramente znači sigurno) dok se u ruskom jeziku koristi termin bezbjednost što znači odsustvo materijalne bijede“. (Masleša, Bisić, 2010:24-25).

Kada je u pitanju naš bosanskohercegovački prostor, upotrebljava se i pojam bezbjednost koji se poistovjećuje sa pojmom sigurnost, ali prema mišljenju Abazovića „pojam bezbjednosti i sigurnosti nisu sinonimi, to su dva zasebna, sadržajno i kapacitativno sasvim autonomna pojma. Ti termini su i u „poznatijim“ jezicima prisutni kao odvojeni entiteti – u francuskom jeziku postoje izrazi securite i surete, pa i u bosanskom jeziku razlikujemo npr. državnu bezbjednost i recimo, pravnu ili socijalnu sigurnost“. (Abazović, 2002:29).

3. Zadaci i uloga sigurnosti

Brojna mišljenja o sigurnost kao prirodnoj potrebi da se odbranimo od raznovrsnih opasnosti koje ugrožavaju pojedinca, društvo, državu, prožimala su se kroz cijeli historijski tok do savremenog bez koje je i dan danas bilo nemoguće zamisliti održiv društveno-politički poredak

što je otvaralo niz pitanja koja se odnose na njenu zadaću u pravcu stabilnosti i daljeg prosperiteta samim tim i što je svaki pojedinac sa svojim djelovanjem i načinom na koji ostvaruje svoje interese i potencijalni izvor ugrožavanja. U tom smislu, „djelatnost sigurnosti ostvaruje se, obavljanjem niza pojedinačnih radnji i aktivnosti raznih državnih organa ili drugih subjekata koji na ovaj ili onaj način učestvuju u njoj. Nasuprot ovom, u teoriji postoje i druga mišljenja, koja sigurnost promatraju kao funkciju. Kao funkcija-sigurnost je nerazdvojni atribut države i podrazumjeva vršenje poslova sigurnosti radi zaštite određenih vrijednosti bez obzira na društveno uređenje, politički sistem o obliku vlasti. Funkcija sigurnosti i organizacija sigurnosti čine sistem sigurnosti“. (Masleša, Bisić, 2010: 71). Zato i svi sistemi sigurnosti kako prijašnji tako i savremeni nastoje da sa svojim kapacitetima kojima raspolažu ispunjavaju ciljeve i dužnosti u obavljanju svojih redovnih poslova iz oblasti sigurnosti.

Otkrivanje i spriječavanje djelatnosti koje nisu društveno prihvatljive i imaju rušilački karakter smatra se jednom od osnovnih funkcija sistema sigurnosti koju realiziraju njegovi subjekti, misleći ovdje na organe i službe sigurnosti, pa bi u tom kontekstu sistem sigurnosti definirali kao „oblik organiziranja i funkcioniranja društva u sprovođenju mjera i aktivnosti na preventivnom i represivnom planu koji se preduzimaju radi očuvanja suvereniteta i integriteta države, njenog Ustavom utvrđenog poretka, prava i sloboda, kao i svih ostalih društvenih vrijednosti od svih izvora i oblika ugrožavanja“. (Masleša, Bisić, 2010:96).

Na osnovu navedenog „ kao osnovni nosioci sistema sigurnosti, navode se država i njeni građani, dok se subjekti dijele na konvencionalne i nekonvencionalne.

Konvencionalni subjekti sistema sigurnosti su:

-policija

-vojska sa svojim organima specijaliziranim za poslove sigurnosti

-sudovi

-tužilaštvo

-inspekcijski organi

-zatvorske i slične ustanove i dr.

Nekonvencionalni subjekti sistema sigurnosti su:

- zakonodavni organi (skupština)*
- izvršni organi (predsjedništvo države, vlada i dr.)*
- organi inostranih poslova.*

Ostali subjekti sistema sigurnosti su:

- organi lokalne samouprave*
- organizacije koje obavljaju javne službe ili djelatnosti*
- preduzeća i druge organizacije i društveno-pravna lica*
- obrazovne institucije.*

Sistem sigurnosti je vrlo aktivan sistem u preventivnom odnosno represivno-zaštitnom smislu, bilo da je ugrožavanje spolja ili iznutra. Najvažniji među konstitutivnim elementima sistema sigurnosti jesu aktivnosti sistema, jer se preko njih ostvaruju funkcije sistema sigurnosti“ .(Masleša, Bisić, 2010:103-105). Pri razmatranju koliko je specifična i značajna sigurnosna djelatnost, mišljenje nekih od autora jeste, da ona „u sebi sadrži dvostruki odnos-odnos čovjeka prema čovjeku i odnos čovjeka prema prirodi. Da bi bila uspješna na sadašnjem stupnju razvoja društva sigurnosna djelatnost mora biti smisljena i organizirana na razini cijelog društva. Racionalnost, učinkovitost i poštivanje sloboda i prava pojedinca i grupa pri zadovoljavanju potreba u društvu uvjetuju sistemsko uređivanje posebnih djelatnosti“. (Cikotić, 2010:175).

4. Izvori ugrožavanja sigurnosti i mjere suprostavljanja ugrožavanju

Veoma je mali broj zemalja u svijetu koje nisu manje ili više ugrožene djelovanjem različitih snaga bilo da govorimo o sigurnosnim problemima izvana ili iznutra, a razlozi mogu biti različiti, počev od geopolitičkog položaja do brojnih suprostavljenih interesa posebno ako govorimo o položaju nacionalnih manjina u odnosu na višenacionalne države i sl. Dakle, i oblici ugrožavanju najčešće poimanju kao mnogobrojne i različite, djeleći ih u više grupa:

A prema „ **stepenu vjerovatnosti** ugrožavanja razlikujemo:

Realne- oni izvori koji su evidentni, očigledni i prisutni;

Potencijalni- neuočljivi na prvi pogled što govori primjer, ako je u jednoj zemlji prisutna pojava slabog materijalnog stanja velikog broja građana, to predstavlja potencijalnu opasnost za tu zemlju jer može doći do nemira, pa čak i sukoba. Ako, pak, država svojim mjerama socijalne politike bitno popravi, poboljša materijalnu sigurnost građana taj potencijalni izvor će biti umanjen odnosno otklonjen.

Prema **masovnosti pojavljivanja**, izvore ugrožavanja sigurnosti, možemo podjeliti na:

Globalni-odnose se na stanje u svjetskoj zajednici, poremećaj tog stanja i odnosa može ugroziti pojedine zemlje, a u ekstremnim slučajevima i većinu zemalja;

Regionalni-su izvori ugrožavanja koji mogu zaprijetiti sigurnosti nekoliko zemalja koje se geografski nalaze u blizini, a jedan od primjera su ponašanje režima Srbija i Crna Gora početkom devedeseti godina dvadesetog stoljeća koji je ugrozio sigurnost Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova;

Nacionalni-su izvori ugrožavanja koji se javljaju unutar jedne države, a može biti sadržan u svim sferama društvenog života i kao realni i kao potencijalni izvori ugrožavanja;

Lokalni- su izvori ugrožavanja koji se javljaju na užem prostoru (dijelu) jedne državne teritorije;

Pojedinačni- su oni izvori ugrožavanja koji mogu doći ili dolaze od pojedinaca, ispoljavaju se u različitim formama i oblicima od društveno devijantnih ponašanja do terorizma.

Prema **usmjerenosti djelovanja**, izvori ugrožavanja sigurnosti, dijele se na:

Vanjske-su izvori ugrožavanja koji se nalaze izvan tog društva;

Unutrašnje- su oni izvori koji se nalaze unutar države odnosno društva.

U odnosu na **sfere društvenog života**, izvori ugrožavanja sigurnosti mogu se podjeliti na:

Vojne- su izvori ugrožavanja koji mogu doći od oružane sile (vojske, policije i sl.), bilo izvana ili unutar same države, odnosno društva. Ova vrsta izvora, najbolje se vidi, zapaža;

Ekonomске- sadržani su u mnogobrojnim oblastima ekonomije, stalno su prisutni i to kao realni i kao potencijalni izvori ugrožavanja, te kao vanjski i unutrašnji;

Tehnološke- su sve aktuelniji zbog veoma brzog razvoja tehnologije u svijetu. Ovaj izvor ugrožavanja u savremenom dobu ima još jednu dimenziju-ekološku jer se razvijanjem tehnologije povećava opasnost po životnu sredinu, zbog stalnog zagađivanja zemlje, zraka i vode;

Informacione- veoma su brzo uznapredovala na globalnom nivou. Sredstva masovnog komuniciranja (radio, TV, štampa) kao i kompjuterski sistemi, uključujući internet moćna su sredstva za manipuliranje ljudima i društvenom zajednicom;

Socijalne- veoma su važni sa stanovišta ugrožavanja sigurnosti, obzirom da sve demokratske države i društva nastoje da što bolje riješe socijalna pitanja kako se nezadovoljstvo zbog društvenog statusa pojedinaca i grupa ne bi pretvorilo u tzv.socijalni bunt koji može ugroziti sigurnost te države ili društva;

Kriminogene- su sve aktuelniji, neki od primjera, proizvodnja, trgovina i stavljanje u promet opojnih droga što je globalni problem koji na različite načine prijeti sigurnosti. Također, terorizam jedan je od globalnih problema koji se javljaju kao jedan od oblika kriminogenih izvora ugrožavanja sigurnosti. Organizirani kriminal jedan je od veoma opasnih izvora ugrožavanja sigurnosti jer su kriminal i demokratija međusobno suprotstavljene po svojoj suštini“. (Masleša, Bisić, 2010: 197-203).

Sigurnosna problematika sastavni je dio cjelokupne društvene zbilje koja implicira i rješenja odnosno mjere sigurnosti kao blagovremena reagiranja, suprostavljanja i zaštitu od opasnosti bez obzira da li je u pitanju štetna pojava unutrašnje ili vanjske prirode, a da bi jedan sistem sigurnosti ispunio svoju zadaću u suočavanju sa različitim oblicima i izvorima ugrožavanja sigurnosti društvenog ambijenta, treba istaći „da postoje dvije osnovne grupe sistemskih

poslova u oblasti sigurnosti, koje se realiziraju preko uspostavljenih sistema, a to su: 1. aktivnosti organiziranja sistema sigurnosti i 2. aktivnosti iz djelokruga sistema sigurnosti“ (Masleša, Bisić, 2010:106). Posebnu pažnju privlače one pojave koje su subjektivnog karaktera i koje su ujedno i u fokusu našeg interesovanja, kao što su: teški oblici organizovanog kriminala, narušavanje javnog reda i mira, sigurnost u saobraćaju i sl. što je usko povezano i sa sociopatološkim oblicima ugrožavanja,¹ kao što su: alkoholizam, narkomanija, prostitucija i sl.

Osvrtom na aktivnosti iz djelokruga sistema sigurnosti, razlikujemo pet grupa:

„Aktivnosti koje se odnose na primjenu sile- sila se upotrebljava, od strane države, u odbrani njenog suvereniteta i teritorijalnog integriteta, u pružanju otpora agresiji, kao i pri sakupljanju poreza, kod hvatanja učinioaca krivičnih djela itd.

Aktivnosti donošenja pravnih propisa- ove aktivnosti su funkcija svake pravne države. Postoji zakonska obaveza za sve državne organe da svoje postupanje usklade sa propisima određenog pravnog akta, tako da svakom djelovanju državnih organa mora prethoditi odlučivanje kojim se odobrava određeno djelovanje državnom organu, a to odlučivanje je u formi pravnog akta.

Aktivnosti zaštite javnog reda i društvenog poredka- ove aktivnosti spadaju među najvažnije aktivnosti sistema sigurnosti, zato što je javni red i društveni poredak stanje koje predstavlja minimum sigurnosti koji je dovoljan za normalno funkcioniranje društva. Sastoji se iz tri osnovne vrste djelatnosti: prisilno izvršavanje zakona, održavanje javnog reda i mira i zaštita života ljudi i imovine sprječavanjem i suzbijanjem kriminaliteta i prirodnih opasnosti.

Aktivnosti zaštite ustavnog poretka- sistem sigurnosti je specifičan državni sistem koji, ako je potrebno, i silom brani postojeći poredak vlasti u državi kada je on, i ako je, ugrožen. Ove aktivnosti predstavljaju složen niz aktivnosti koje se odnose na poduzimanje svih onih radnji kojim se prate i sprječavaju svi oblici ugrožavanja ustavom utvrđenog poretka.

---

¹Socijalna patologija označava skup različitih pojava koje se smatraju nepoželjnim i negativnim sa stanovišta određenih opšteprihvaćenih vrijednosti i normi u društvu (Masleša, Bisić, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2010:218).

Aktivnosti koje se odnose na društvenu regulaciju- sistem sigurnosti kao društveni sistem, ima ulogu i društvene regulacije. Osnovni ciljevi te društvene regulacije definiraju se kao: osiguravanje javnog reda i mira, zaštita društvenih, nacionalnih i ličnih interesa i osiguravanje minimuma društvene jednakosti u sferi sigurnosti putem solidarnog učešća onih koji su sigurni u zaštiti onih koji su trenutno nesigurni. U osnovne aktivnosti društvene regulacije, u vezi sa postavljenim ciljevima, spadaju: *prevencija kriminaliteta i represija kriminaliteta*, a za njihovo izvršavanje oformljuju se državni organi kao što su: policija, sudstvo, tužilaštvo i zavodi za izvršavanje sankcija“. (Masleša, Bisić, 2010:106-107). Prema mišljenju Stajića „preventivnu reakciju koja se smatra kao optimalno rješenje ukoliko daje takve rezultate, ona je plod općedruštvene reakcije i razvijene sigurnosne kulture dok represivno djelovanje koje se smatra kao neizbježno i sprovode ga kako specijalizirani organi unutrašnjih poslova tako i tužilaštva, sudovi, inspekcije i drugi organi. Ono što se smatra kao nepovoljnost represivnog djelovanja jeste činjenica da ono nastupa kada je krivično djelo već izvršeno.

Odgovor na pitanje od koga i od čega treba štiti državu i kako usmjeriti njene subjekte fundament je i za sva druga djelovanja u interesu države jer se tako klasifikuju i objašnjavaju opasne pojave koje ugrožavaju sigurnost kao što su razni oblici i izvori društvenih sukoba, razna destruktivna djelovanja i drugo“. (Stajić, 2006:60-66).

5. Motivi i odnos ugrožavanja sigurnosti ljudi, društva i sredine u kojoj žive

Sigurnost kao veoma složen i kompleksan društveni fenomen, zasigurno je jedan od glavnih motiva čovjekove aktivnosti i društva uopće, kako u prošlosti tako i danas, a globalni izazov savremene epohe. „Ljudsko društvo ma koliko bilo osamostaljeno prema prirodi, u osnovi je ipak determinisano prirodom, potreba za zaštitom, za sigurnošću zasnovana je na osnovnim prirodnim zakonima borbe za egzistencijom koja je veoma složena, mješovita prirodno-društvena potreba. Društvo je bitan činilac neposrednog i posrednog ugrožavanja (samougrožavanja) pojedinaca, grupa, zajednica i drugih dijelova društva samim tim jer se priroda u odnosu na ljude i ljudsko društvo javlja i kao izvor egzistencije i razvoja ljudi i

ljudskog društva i kao stalni izvor raznovrsnog aktivnog i pasivnog ugrožavanja, pa bi i odgovor ljudi i društva na ugrožavanje bio razvijanje i usavršavanje djelatnosti zaštite i samozaštite preko kojih se postiže izvjestan obim i rezultat u oblasti bezbjednosti.

Sušтина je da, bitne odredbe prirode i društva stvaraju situaciju permanentne potencijalne raznovrsne ugroženosti ljudi kao pojedinaca, zajednica, grupa itd., što u njima razvija potrebu za sigurnošću i stimuliše sigurnosne aktivnosti i djelatnosti. Ugrožavanje je uvijek aktivnost, izvor ugrožavanja može biti bilo koji subjekt društva ili bilo koji oblik kretanja energije prirode u nekom obliku (voda, vjetar, kretanje tla)“. (Termiz, Milosavljević, 2008:345-346). Kada govorimo o prirodnim izvorima ugrožavanja, dovoljan primjer su poplave koje su se desile u našoj zemlji tokom maja 2014.godine koje nisu dovele samo do plavljenja nego su nanijele i ogromne štete koje se mogu iskazati: brojem onih koji su izgubili živote, onih koji su izgubili imovinu i uslove za život, uništenom infrastrukturom itd.

S druge strane „društveni izvori ugrožavanja, mogu se odrediti kao svi pojedinci, zajednice, grupe, organizacije, institucije i drugi dijelovi društva koji razvijaju određene svjesne ili nesvjesne aktivnosti usmjerene na remećenje-onemogućavanje funkcionisanja prirodnih zakona i normalnog održavanja i funkcionisanja prirodnog poretka kao i oni koji svojim aktivnostima i djelanjem mogu da dovedu ili dovode u opasnost egzistenciju, integritet i poredak ljudi, zajednica itd.

Prva konstatacija kada govorimo o ugrožavanje sigurnosti ljudi, čovjeka kao pojedinca je da je svaki pojedinac u toku cijelog svog života ugrožen djelanjem raznih subjekata ugrožavanja i dejstvom raznih izvora ugrožavanja. Razni, tačnije svi segmenti ljudskog života mogu biti ugroženi sa određenim stepenom vjerovatnoće:

- a) *fizički – fizičkim povređivanjem (uključujući) i oduzimanje života;*
- b) *psihički – emocionalno, neprihvatanjem, onemogućavanjem, neuzvratanjem emocija;*
- c) *psihički – intelektualno, propuštanjem da se stvori odgovarajući sistem šansi za vaspitanje i obrazovanje narušavanjem i razgrađivanjem samosvijesti i uvažavanja autohtone vrijednosti i sl.;*

- d) *psihički – emocionalno, potiskivanjem i osujećivanjem pozitivnih emocija prema porodici i srodnicima, prema lokalnoj grupi (susjedima, saradnicima, komitentima itd.), naciji i uopšte ljudima;*
- e) *orijentaciono – vrijednonosno, ugrožavanjem postojećeg vrednosnog sistema i naturanja drugih orijentacionih vrednosnih sistema, narušavajući nužne i prihvaćene etičke i moralne norme ponašanja;*
- f) *interesno – ekonomski u smislu ugrožavanja sticanja i raspolaganja materijalnim dobrima, njihovog stvaranja i materijalizovanja znanja, umijeća i kreativnih sposobnosti;*
- g) *mi bismo, kada je čovjek pojedinac u pitanju, naročito naglasili veoma raširenu i manifestovanu oblast ugrožavanja slobode, prava i mogućnosti rada.*

Sve što je rečeno za ugrožavanje pojedinca, može se reći i za ljudske zajednice i društvo u cjelini, svaki pojedinac je potencijalno ugrožen i samougrožen, njegova bezbjednost je samo relevantna, a sigurnost samo vjerovatna, nikako apsolutna. Ugrožavanje potreba i interesa pojedinca, njihovih skupina i zajednica, činilac je borbe i saradnje u društvu u raznim sferama društvenog života koji sami po sebi izgrađuju raznovrsne zaštitne sisteme i zahtjevaju preduzimanje mjera, preventivne, kurativne i postkurativne prirode“. (Termiz, Milosavljević, 2008:346-358).

Drugi dio

SOCIO-EKONOMSKE PRILIKE U ZE-DO KANTONU

1. Prostorni položaj i administrativno uređenje Kantona

Bosna i Hercegovina jeste zemlja u tranziciji, suočena u poslijeratnom periodu sa mnogobrojnim društvenim, ekonomskim i drugim problemima koji otežavaju prosperitet i

napredak zemlje „za razliku od drugih tranzicijskih zemalja, ona je paradigma za svu složenost pozicija države modernog doba“. (Abazović, 2002:8).

U prilog tome govori i deset Kantona koji čine Federaciju Bosne i Hercegovine, među kojima je i Zeničko-dobojski kanton, federalna administrativna jedinica „smještena u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine, u podslivu rijeke Bosne, prostirući se na površini od 3.345 km² koja mu je osigurala četvrto mjest u FBiH po površini u odnosu na druge kantone. U svom sastavu ima 12 općinskih/gradskih područja i to: Breza, Doboju Jug, Kakanj, Maglaj, Olovo, Tešanj, Usora, Vareš, Visoko, Zavidovići, Grad Zenica (administrativno sjedište ZDK) i Žepče“. (Vlada ZDK-a, Revidirana Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016.-2020., Zenica, 2015:11). Njegov geografski položaj i prirodni potencijali značajni su za cjelokupni razvoj i „proizvodni potencijali skoncentrisani su u energetici, rudarstvu, prerađivačkoj industriji i saobraćaju. U strukturi ukupne proizvodnje Kantona, prerađivačka industrija učestvuje sa 45,41%, snabdijevanje električnom energijom, plinom i vodom sa 34,77% i rudarstvo sa 19,82%.

U ukupnoj proizvodnji Federacije BiH, ZE-DO kanton učestvuje sa 20,5%, što ga svrstava u privredno razvijene kantone. U oblasti prerađivačke industrije u ovom Kantonu posebno su razvijene: metalna i metaloprerađivačka industrija, drvoprerađivačka industrija, proizvodnja papira i kartona, papirne i kartonske ambalaže, te tekstilna i kožarska industrija i proizvodnja građevinskih materijala“. (Univerzitet u Zenici, Metalurški institut „Kemal Kapetanović“ Zenica, KEAP-Kantonalni ekološki akcioni plan Zeničko-dobojskog kantona za period 2017.-2025., Zenica, 2016:3).

2. Demografski trend

Ratni period devedesetih godina u našoj zemlji karakterističan je i po destrukciji stanovništva samim tim je i demografska slika Zeničko-dobojskog kantona pod uticajem rata doživjela

primjetne izmjene u smislu strukture stanovništva u ratnom i postratnom periodu, a o čemu govore i podaci iz 1991. godine kada je „u općinama Kantona živjelo 489.020 stanovnika, a prosječna gustina naseljenosti bila 144,81 st/ km². S druge strane, preliminarni rezultati popisa stanovništva provedenog 2013. godine, govore da na području Kantona živi 364.433 osoba što će reći da je broj stanovništva u odnosu na 1991. godinu umanjen za 124.587 stanovnika.

Gustina naseljenosti Kantona je 107,7 st/km² dok je najviša gustina naseljenosti u općini Doboju Jug i iznosi 397,4st/km², zatim slijede Tešanj i Zenica sa 278,7 odnosno 196,4 st/km², a najmanja gustina naseljenosti je u općini Vareš sa 20,9 st/km²“. (Vlada ZDK-a, Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016.-2020., Zenica, 2015:12).

Podaci		Broj	
Broj stanovnika	364.433	Muških	Ženskih
		180.780	183.653
Prosječna starost	37,7	Muških	Ženskih
		36,8	38,7
Broj ženskih na 100 muških stanovnika	101,6		
Broj domaćinstava	121.156		
Broj stanovnika na 1 domaćinstvo	3,0		
Površina cca km ²	3.344,1		
Broj stanovnika na 1km ²	109,0		
Broj doseljenih	2.007		
Broj odseljenih	2.892		
Nacionalna struktura stanovništva	Bošnjaci	Hrvati	Srbi
	299.452	43.819	5.543

Tabela br.1

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten 269, Sarajevo 2018:16-18.

3. Pregled stanja tržišta rada

„Važnost ljudskog kapitala raste, sve više ljudi posjeduju znanja i sposobnosti koji uveliko sa svojim potencijalima i željom doprinose kreiranju boljih i dodatnih vrijednosti za cjelokupno društvo. Obrazovnu strukturu radno sposobnog stanovništva u FBiH u poslednjih 5 godina prati pozitivan trend, u smislu da se smanjuje broj radnosposobnog stanovništva sa osnovnom školom i niže, što je praćeno povećanjem radnosposobnog stanovništva sa srednjom i visokom školom. Kako se tokom vremena obrazovna struktura unapređuje, tako se i neaktivnost radnosposobnog stanovništva smanjuje, što bi trebalo rezultirati konkurentnijom radnom snagom. Sagledavanje stanja u oblasti kompetentnosti ljudskih resursa ukazuje da zahtjevi tržišta rada nisu usklađeni sa ponudom radne snage kojom raspolaže Zavod za zapošljavanje i koju kreira obrazovni sistem.

Naučno–istraživačka infrastruktura opterećena je neadekvatnim kadrovskim rješenjima i nedovoljnim privrednim ulaganjima u istraživačke projekte“. (Federalni zavod za programiranje razvoja, Izvještaj o razvoju Federacije BiH 2017. Sarajevo, 2018:37-40). „Ako se analizira nezanimljiv udio nezaposlenih sa VSS u ukupnom broju nezaposlenih, može se izvesti zaključak kako se radi o kadrovima koji svojim kompetencijama ne zadovoljavaju zahtjeve poslodavaca. Udio nezaposlenih osoba sa visokom stručnom spremom u ukupnom broju nezaposlenih najniži je u Srednjobosanskom kantonu i iznosi 3,19% a najviši u Sarajevskom kantonu i iznosi 12,73%, Zeničko-dobojski kanton zauzima osmo mjesto. Broj nezaposlenih mladih (15 do 24 godina starosti) po kantonima u odnosu na ukupan broj nezaposlenih, i dalje je najviši u Tuzlanskom kantonu (22,0%) i ZDK (22%), te u Unsko-sanskom kantonu (14%), dok je najmanji postotak nezaposlenih mladih u Bosansko-podrinjskom (1%) i Zapadno-hercegovačkom (3,0%). Gledano po kantonima u FBiH, najviša prosječna neto plata u 2017. godini zabilježena je u Kantonu Sarajevo (1.053 KM), a najniža u Srednjobosanskom kantonu (698 KM). Najveće povećanje prosječne mjesečne plate zabilježeno je u Zapadno-hercegovačkom kantonu za 4%. Smanjenje plata nije zabilježeno niti u jednom kantonu FBiH u izvještajnoj godini. Zeničko-dobojski kanton zauzima sedmo mjesto u odnosu na druge Kantone“. (Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten 271, Sarajevo 2018:32-38).

Podaci	Broj	
Broj zaposlenih	79.408	Žene
		30.724
Broj nezaposlenih	63.828	Žene
		34.616
Neto plata u KM	737	
Bruto plata u KM	1.119	
Radno sposobno stanovništvo	255.588 (71,0%)	

Tabela br.2

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten 271, Sarajevo 2018:32-38.

4. Ekonomska struktura

„Povoljan geografski položaj koji ima Zeničko-dobojski kanton čini ga važnim sjedištem prometnica. Zahvaljujući svojim magistralnim putevima M17 i M5, koji prolaze kroz ovaj centralni kanton, Kanton predstavlja osnovni putni i željeznički koridor iz BiH prema Evropi. Jedan od značajnih uslova za ekonomski razvoj Kantona predstavlja izgradnja i održavanje putne mreže, jer postoji čvrsta povezanost transporta i privrede na ovom području. Dio autoputa A1 koji je dio koridora Vc prolazi kroz njegovu teritoriju i doprinosi saobraćajnoj povezanosti Kantona što ima poseban značaj za privredu“. (Vlada ZDK-a, Revidirana Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016.-2020., Zenica, 2015:20).

Pa tako ako gledamo prema „indeksu razvijenosti koji procjenjuje Federalni zavod za programiranje razvoja u 2017.godini Zeničko-dobojski kanton nalazi se na šestom mjesto na rang listi kantona FBiH i iznosi 93. U periodu od 2011. do 2013. godine indeks razvijenosti pozicionirao je Kanton na peto mjesto sa indeksom razvijenosti 92,1. Ukoliko posmatramo nivo razvijenosti općina/grad u Kantonu, možemo uočiti velike razlike u nivou razvijenosti. Na osnovu indeksa razvijenosti, izvršeno je rangiranje svih 79 općina u FBiH.

Od općina u Kantonu, najveći indeks razvijenosti ima općina Žepče koja je rangirana na 9. mjestu, a zatim općina Tešanj koja je rangirana na 12. mjestu na rang listi FBiH. Gledajući u pravcu razvijenosti poslovne strukture u Federaciji BiH, nakon Sarajevskog (28.636) Tuzlanskog (20.542) i Hercegovačko-neretvanskog kantona (13.335) četvrta pozicija pripada Zeničko-dobojskom kantonu na čijem je području registrovano 13.294 poslovnih subjekata što je na hiljadu stanovnika 36,9.

Pregledom registrovanih poslovnih subjekata po općinama/gradovima, uočavamo da najveći broj registrovanih pravnih lica ima u Zenici i Tešanju, ali ukoliko posmatramo broj registrovanih preduzeća na 1000 stanovnika, situacija se mijenja jer najbolju poziciju ima Doboj Jug 69,6, Visoko 55,8 i Tešanj 44,4. U svrhu razvijanja konkurentnih prednosti države, pa tako i Kantona, pored niza ekonomskih faktora potrebno je uspostaviti i institucionalne preduslove, ali nedovoljna politička podrška ometa napore u pravcu institucionalnih i zakonodavnih reformi“. (Federalni zavod za programiranje razvoja, Izvještaj o razvoju Federacije BiH 2017. Sarajevo, 2018:43).

U razvoju Zeničko-dobojskog kantona značajno mjesto sa svojim proizvodnim potencijalima zauzima industrija koja je posebno „skoncentrisani u energetici, rudarstvu, prerađivačkoj industriji i saobraćaju. U oblasti prerađivačke industrije, posebno su razvijene slijedeće grane: metalna i metaloprerađivačka industrija, drvoprerađivačka industrija, prehrambena industrija (prerada mesa, mlijeka, brašna itd.), proizvodnja papira i kartona, papirne i kartonske ambalaže, tekstilna i kožarska industrija i proizvodnja građevinskih materijala“. (Vlada ZDK-a, Revidirana Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016.-2020., Zenica, 2015:18), a u pogledu rasta industrijske proizvodnje u odnosu na druge Kantone „najveći rast industrijske proizvodnje unutar Federacije BiH u 2017. godini zabilježen je u Bosansko-podrinjskom kantonu za 10,1% i Kantonu Sarajevo za 8,1%, dok je najveći pad industrijske proizvodnje zabilježen u Hercegovačko-neretvanskom kantonu za 8,5%.

Zeničko-dobojski kanton nalazi se na šestom mjestu sa 100,7%“. (Federalni zavod za programiranje razvoja, Izvještaj o razvoju Federacije BiH 2017. Sarajevo, 2018:13).

5. Povezanost socijalnog i ekonomskog konteksta

Nakon što je završio rat 1995.godine, pa do dan danas kada se govori o razvoju Bosne i Hercegovine, prevladava mišljenje da je njena transformacija još uvijek nedovoljna u prilog čemu govore ne samo još uvijek slabo razvijeni institucionalni i pravni okviri, već i ekonomski i socijalni. Preispitivanje veze između socijalnog i ekonomskog konteksta u vremenu globalnih socijalnih i ekonomskih previranja može biti suštinski izazov i to ne samo u pravcu socijalnih implikacija na ekonomski razvoj nego u širem kontekstu samog društva što će zahtjevati i mnogo više povjerenja u same kreatore socijalnih i ekonomskih politika. Društvena nejednakost, posebno nezaposlenost još uvijek potpiruje socijalno nezadovoljstvo među ljudima i stvara društvene peripetije, pa samim tim što je i socijalno-ekonomsko stanje ljudi lošije sve je veća vjerovatnoća da će i sigurnost biti ugrožena uz sve veće narastanje socijalnih problema koji narušavaju bilo kakva euforična nadanja za bolju budućnost generacija koje dolaze poslije nas.

Naša zemlja sa kontinuiranim političkim tenzijama i diskriminacijom koja je i poprilično ugrađena u sistem teško da može eliminisati nejednakosti i poboljšati standarde svojih građana ako se ne pozabavimo ozbiljno svi zajedno (institucije vlasti, socijalni subjekti, civilni sektor, mediji, pojedinci..) pretpostavkama za socijalno uključivanje odnosno eliminisanje društvene marginalizacije što i jeste pretpostavka za ekonomski razvoj koji može obezbjediti osnovu za veća izdvajanja za socijalna davanja i smanjiti stopu nezaposlenosti koja će jednim dijelom i savladati osjećaj nesigurnosti.

U tom kontekstu govori se i u Strategiji razvoja Bosne i Hercegovine u smislu da „ treba učvrstiti koncenzus u bh. zajednici o neophodnosti ekonomski efikasnog, okolinski održivog i socijalno pravednog razvoja u interesu sadašnjih i budućih generacija. Održivi razvoj je ideja vodilja za 21. vijek.

U središtu koncenzusa je uvažavanje triju dimenzija: okolinske, ekonomske i socijalne, koje se moraju posmatrati s jednakim uvažavanjem u sklopu lokalnih, regionalnih i nacionalnih strategija održivog razvoja kao i međunarodnih sporazuma postignutih u okviru globalnog

upravljanja radi postizanja održivog razvoja“ (Strategija razvoja Bosne i Hercegovine, 2010:3) o čemu govore i brojni „ratifikovani međunarodni dokumenti koji se bave zaštitom ekonomskih i socijalnih prava:

-Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (PESK) sa Dodatnim protokolom;

-Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije;

-Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama;

-Konvencija o pravima djeteta;

-Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom sa Dodatnim protokolom. Bosna i Hercegovina je 2008. godine ratifikovala i revidiranu Evropsku socijalnu povelju.

Osim pomenutih dokumenata, Bosna i Hercegovina prihvatila je i „77 konvencija Međunarodne organizacije rada (ILO), a ekonomska i socijalna prava zagantovana su Ustavom Bosne i Hercegovine djelimično kroz član II/3. Ustava koji navodi direktnu primjenu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te Aneksom I Ustava u kojem je sadržana lista međunarodnih dokumenata koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini “. (Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Ljudska prava u Bosni i Hercegovini 2011., Sarajevo, 2012:13).

„U kontekstu ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i omogućavanju jednakog pristupa pravima značajni su Zakon o zabrani diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti polova BiH. Zakon o zabrani diskriminacije utvrđuje odgovornosti i obaveze svih nivoa vlasti, te pravnih lica i pojedinaca koji vrše javna ovlaštenja da svojim djelovanjem omoguće zaštitu, promovisanje i stvaranje uslova za jednako postupanje“. (Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Ljudska prava u Bosni i Hercegovini 2011., Sarajevo, 2012:14). Kada su u pitanju ekonomska i socijalna prava, značaj ovog Zakona je u tome što se zabrana diskriminacije „primjenjuje na sve javne organe kao i na sva fizička ili pravna lica, i u javnom i u privatnom sektoru, u svim oblastima, a naročito: zaposlenja, članstva u profesionalnim organizacijama,

obrazovanja, obuke, stanovanja, zdravstva, socijalne zaštite, dobara i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima, te obavljanja privrednih aktivnosti i javnih usluga“. (Zakon o zabrani diskriminacije, “Službeni glasnik BiH” broj: 59/09., član 2., stav 2.)

Treći dio

JAVNA SIGURNOST I MUP ZE-DO KANTONA

1. Javna sigurnost u zajednici- preventivni aspekt

Sigurnost se najčešće definiše kao odsustvo prijetnji koje ugrožavaju vrijednosti koje su nama od značaja, bez obzira je li riječ o državnim ili ličnim vrijednostima, posebno ako govorimo o sigurnom ambijentu u demokratskim državama gdje je vladavina prava odnosno briga i zaštita o ljudskim pravima i slobodama jedno od principa na kojem se temelji i izgradnja doktrine u okvirima sigurnosti pokazuje da svako napredovanje sa pravnog aspekta pokazuje zapravo da se može govoriti o demokratskim državama koje su uređene cjelovito u ovoj sferi društvenog života, sferi sigurnosti i sigurnosne problematike gdje ključnu ulogu ima policija. Briga o državi i pojedincu sama po sebi poima da je „zaštita javne bezbjednosti (public safety) veoma bliska zaštiti nacionalne (državne) bezbjednosti, i teško ih je pojmovno sasvim razdvojiti. U načelu, i nacionalna i javna bezbjednost ukazuju na dozvoljene mjere koje javne vlasti mogu da poduzmu u pogledu vršenja određenih prava i sloboda da bi zaštitile bezbjednost države. Tako se, recimo, sloboda izražavanja u Evropskoj konvenciji može, pored ostalog, ograničiti i u interesu „teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti” čime je jasno ukazano koliko su pojmovi nacionalne (državne) i javne bezbjednosti ispreplitani“. (Abazović, 2002:32).

Javni problemi koji su veoma brojni, specifični i međusobno ispreplitani zahtjevaju da se u rješavanje sigurnosnih pitanja i ulaganja u unaprjeđenje sigurnosnog ambijenta sa aspekta prevencije uključe i subjekti unutrašnjeg sistema zaštite kao i cjelokupno društvo „pa tako i svjetska praksa iz oblasti unutrašnjeg sistema sigurnosti govori da se za osiguranje unutrašnjeg

suvereniteta prioritetno koristi policija čija se aktivnost ograničava na unutrašnje poslove“. (Cikotić, Smajić, Delić, Subašić, 2018:50). Ako se posmatra historijsko i moderno shvatanje djelovanja policije može se vidjeti kako se vremenom pokušavalo senzibilizirati djelovanje policije uz stavljanje fokusa na otkrivanje i rješavanje problema prije nego što su se pojavile posljedice „smatra se da je policija jedna od najstarijih službi u ljudskom društvu, odnosno državi.

U modernom shvatanju sigurnosnih problema i izazova policijske ovlasti se odnose na dva osnovna koncepta sredstava prinude, i to reaktivni i proaktivni. Onaj koji je baziran na posljedicu i svoj preventivni potencijal crpi iz uspješnosti otkrivanja i kažnjavanja počinitelja prekršaja i krivičnih djela, te prijetnjom sankcijom za zabranjeno ponašanje je reaktivni. Posebno u policijskom sigurnosnom sistemu postoje strukturalni oblici koji se bave područjem primarne sigurnosti, odnosno proaktivnim djelovanjem koje bi bilo usmjereno na sprečavanje štetnih događaja i posljedica, ali se dobija dojam da su zapostavljeni, iako ima i dobrih primjera, kao što su programi prevencije na području sigurnosti u cestovnom saobraćaju (FMUP, Kantonalni MUP-ovi).

Kada šteta nastupi, vrlo je teško ili gotovo nemoguće je popraviti njene posljedice, stoga je potrebno isticati da bez obzira na reaktivni pristup policijskog sistema, primarna sigurnost odnosno preventiva i proaktivni pristup mora biti glavna zadaća. Javna sigurnost mora, bez obzira na preopterećenost kapaciteta u pojedinim urbanim područjima, razvijati preventivne programe“. (Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2011, broj: 1-2, str.75-76).

U cilju najboljeg ostvarenja javne sigurnosti, zaštiti od sigurnosnih problema i suočavanja sa novim sigurnosnim izazovima „prema W.A. Gelleru i G. Swangeru rad policije u saradnji sa zajednicom uključuje „strateški pomak“... u skladu sa stavom da policija može više pomoći u tretiranju i prevenciji kriminala, nereda, problema i straha, aktivnim raznolikim i savjetodavnim odnosom i saradnjom s raznim grupama u zajednici, te ustanovama javnog i privatnog sektora. Ovaj strateški pomak bazira se na ideji da je „javna sigurnost odgovornost zajednice, a ne

isključivo odgovornost... policije. Ova promjena „transformira policajca od osobe koja vrši istrage i izvršnog lica u katalizator procesa samopomoći u zajednici“. (Roberg, Crank, Kuykendall, 2004:91). S druge strane, ako polazimo od osnovne baze za pojedinca – porodice, „mnogi građani su sigurni i zaštićeni jer imaju dobre uvjete i mjesto za život i rad, što će reći da stabilna obitelj i jaka zajednica koja čvrsto povezuje svoje članove važne su za djecu, mlade ljude, ali i odrasle članove zajednice. To su bitni temelji koji omogućuju pojedincima ostvarenje života u sigurnoj društvenoj zajednici.

Ima puno čimbenika u lokalnom okruženju koji utječu na sigurnost, od raznih javnih institucija, uključujući policiju, do samog fizičkog okruženja. Sve javne institucije moraju izgrađivati jaku komunikaciju između sebe i članova zajednice. Tamo gdje se događaju kaznena djela i prekršaji, zajednica tome mora postavljati prepreke. Lokalna zajednica, njezine institucije, pa i policija ne mogu garantirati dobro ponašanje ili prihvaćanje vrijednosti o prihvatljivom ponašanju. Ali one mogu postaviti okvir i usmjeriti svoje snage na postizanje odgovora. Policija mora biti prihvaćena u zajednici kao beskompromisni borac protiv pojedinačnih slučajeva kaznenih djela, prekršaja i njihovih počinitelja. Policija može pri tome ponuditi vodstvo i pomoć lokalnoj zajednici, lokalnim institucijama i građanima. Nakon što te institucije postanu snažne, može se utjecati na promjenu kulture rada lokalne zajednice tako da ona uspješno registrira signale koji upućuju na nepoštovanje pravila, ozbiljna antisocijalna ponašanja i nered, te uputiti jasnu poruku koja se ponašanja neće tolerirati“. (Novoselović, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, stručni članak, Zagreb, broj:2, 2006:908).

I u američkoj policijskoj praksi, autori naglašavaju da je važno „uključivanje građana kao „partnera“ u određivanju uloge policije i pronalaženju rješenja za probleme kvaliteta življenja. Ovaj cilj je postao poznat kao zajedničko ostvarenje javne sigurnosti, pri čemu javnost dijeli s policijom odgovornost za odgovore na kriminal, nered u zajednici i slične probleme. Budući da policija ima značajna sredstva i stručni kadar, trebala bi preuzeti vodeću ulogu u motiviranju građana da se uključe i u koordiniranje doprinosa drugih ustanova“. (Roberg, Crank, Kuykendall, 2004:80). Zbog svega toga „ostvarivanje javne sigurnosti (suzbijanje nereda, kriminala, terorizma i sl.) nije samo presudno za politički kredibilitet vladajuće elite, već i za

stupanj identifikacije stanovništva s vlastitom državom i političkim sistemom, a time i spremnost stanovništva na odbranu od vanjske opasnosti svim sredstvima.

Ti se ciljevi lakše postižu otklanjanjem uzroka koji dovode do asocijalnog i „antidržavnog” ponašanja pojedinaca ili grupa nego represijom. Riječju, unutrašnja se kohezija svakog društva dugoročno najviše testira na ostvarivanju prihvaćenih društvenih vrijednosti-posebno sloboda, demokratizacija političkog života, nacionalne ravnopravnosti i dinamičnoga društvenog razvoja“. (Nobilo, Izvorni znanstveni rad, Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa, Zagreb, broj 4, 1988:72).

2. Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona-nadležnosti i rukovođenje

Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona jedno je od deset kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova locirani na prostoru Federacije BiH, čineći zajedno policijski sistem u BiH koji se sastoji od policijskih uprava koje djeluju na području općina koje čine Kanton, one obavljaju policijske poslove i samostalne su u obavljanju operativnih radnji (PU Zenica, Visoko, Kakanj, Breza, Žepče, Maglaj...) tako da Kantonalna ministarstva nemaju „hijerarhijsku podređenost MUP-u Federacije jer nisu sastavni dio njegove organizacione strukture, te djeluju potpuno samostalno u sprovođenju svojih poslova i zadataka“. (Centar za sigurnosne studije, Pregled stanja u oblasti policije u Bosni i Hercegovini, Denis Hadžović, Armin Kržalić i Alma Kovačević, Sarajevo, 2013:31).

Sve ovo govori da složeno ustavno uređenje naše zemlje diktira i složenost u organizaciji policijskog sistema koji ma kakav bio ima svoje nadležnosti koji propisuje i donosi zakonodavna vlast kao i u drugim zemljama jer odgovaraju za sigurnosni ambijent i brigu o građanima iz ugla ugrožavanja i sigurnosnih prijetnji, a „s obzirom na vodeću ulogu u osiguranju unutrašnje stabilnosti jedne zemlje, neophodno je i definirati policiju kao subjekt unutrašnjeg sistema sigurnosti koji je složen, specifičan, dinamičan izvršni organ vlade i koji je

u skladu sa zakonskim ovlaštenjima, zadužen za održavanje unutrašnje sigurnosti u društvu, koristeći se legitimnom upotrebom sredstava prinude, pridržavajući se strogo etičko-profesionalnih principa u vršenju svojih dužnosti“ . (Cikotić, Smajić, Delić, Subašić, 2018:50-51).

Nadležnosti, organizacija, rukovođenje i druga pitanja koja su značajna u radu policijskih uprava, propisane su kantonalnim zakonima i propisima, a njihova zaduženja odnose se na zaštitu života i imovine, kontrolu poslovanja policije i u složenijim slučajevima za preduzimanje mjera u otkrivanju i sprječavanju krivičnih djela i pronalaženju počinitelja krivičnih djela. Poslovi koji su u nadležnosti kantonalnog ministarstva nisu samo zaštita i sprječavanje ugrožavanja ustavnog poretka već su to aktivnosti koje se preduzimaju u borbi protiv kriminaliteta, održavanju javnog reda i mira, kontroli saobraćaja do poslova koje FMUP-a ili neki drugi organ uprave u BiH povjeri Ministarstvu iz svoje nadležnosti, a „svi propisi iz nadležnosti moraju biti u skladu sa Međunarodno prihvaćenim principima policijske službe u demokratskoj državi koje je Federacija usvojila 25.aprila 1996.godine u Bonn-Petersburgu.

Ministarstvo ima svoje osnovne: Kabinet ministra, Sektor za administraciju, Sektor za podršku i Inspektorat i unutrašnje organizacione jedinice: Ured policijskog komesara, Sektor uniformisane policije, Sektor kriminalističke policije, Sektor za pravne, kadrovske i logističke poslove, Jedinica za profesionalne standarde i Policijske uprave“ . (Zakon o unutrašnjim poslovima Zeničko-dobojskog kantona („Službene novine ZDK”, broj: 15/04, str.4-5). MUP ZE-DO Kantona budžetski je korisnik, finansira se sredstvima iz Budžeta Vlade, samim tim i odgovoran je za svoj rad koji prezentira i dostavlja svake godine na uvid i usvajanje Skupštini ZE-DO Kantona u formi Informacije o stanju bezbjednosti na području Kantona za određenu kalendarsku godinu ili polugodište.

3. Etički kodeks za policijske službenike

Uloga i zadaci policije u zajednici je vrlo popularna tema koja ima i svoja pravila ponašanja o čemu govori i Etički kodeks za policijske službenike u Ministarstvu unutrašnjih poslova Zeničko - dobojskog kantona koji jasno uređuje standarde i pravila ponašanja policijskih službenika odnosno i druga pitanja koja su vezana za oblast sigurnosti, a u skladu sa ustavnim, zakonskim i podzakonskim aktima.

Dakle, javnost, građani očekuju od policijskih službenika da se ponašaju profesionalno, pravedno i da nisu pristrasni u svom poslu što će reći i da „sam smisao pojma etika podrazumjeva stav o dobrom, ispravnom, moralnom odnosu tako je i etičko ponašanje policije u krajnjem slučaju ogledalo ukupnog policijskog sistema kao i samih građana jer su i oni jednim dijelom suodgovorni što nisu pravovremeno preko svojih predstavnika u organima vlasti i direktnoj komunikaciji sa policijskim rukovodiocima zatražili odgovornost i potrebu korektnog ponašanja bez obzira u kojim se prilikama odvija aktivnost policije“ (Masleša Ramo, Policija-organizacija i funkcioniranje u demokratskom društvu, Sarajevo 1999: 448).

Možda građani u nekim životnim situacijama očekuju i previše od policije s jedne s strane, ali i s druge strane možda nedovoljno učestvuju u partnerskom djelovanju u otkrivanju i suzbijanju sigurnosnih problema u zajednici, ali ipak, ono što je neophodno i prioritarno u obavljanju policijskog posla jeste da „policija mora da pokaže visok nivo integriteta u svom radu, da bude spremna da se suprostavi iskušenjima i zloupotrebi policijskih ovlašćenja i da se pridržava ovih vrednosti. Policija mora da obavlja svoje dužnosti na vešt, iskren i nepristrasan način, štiteći samo interese javnosti i ljudi kojima služi“. (Vodič za demokratski rad policije, str.14.)

Stoga, u cilju održavanja i stalnog jačanja povjerenja u rad policijskih službenika, propisan je i Kodeks ponašanja za policijske službenike koji je jasno definisao pravila ponašanja, a koji ima za „ cilj da:

- a) *objasni šta se od policijskih službenika očekuje u određenim okolnostima i šta se može desiti ako se oni ne pridržavaju propisanih pravila ponašanja;*
- b) *odredi ponašanje policijskih službenika u određenim situacijama;*

- c) *unaprijedi zaštitu ljudskih prava i sloboda kroz kolektivnu i pojedinačnu odgovornost u primjeni prava;*
- d) *promoviše dobre odnose policije i građana, efikasnu saradnju sa drugim agencijama, institucijama, lokalnim zajednicama, vladinim i nevladinim organizacijama;*
- e) *javnost ima pravo da od policijskih službenika očekuje zakonitost u postupanju, profesionalnost, poštenje i nepristrasnost“.* (Etički kodeks za policijske službenike Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona, Zenica, 2017:1).

4. Policija u zajednici- zadaci i ciljevi

S pojavom novog vremena i savremenih društvenih promjena koje su implicirale i savremene sigurnosne problematike, diktirali su i da se tradicionalni način djelovanja policije transformiše u savremeni model, popularno danas, rad policije u zajednici koji je još uvijek dugotrajan proces i zahtjeva kreiranje projektnih aktivnosti koje će uticati prije svega na promjenu svijesti kod ljudi i način saradnje policije sa građanima jer ništa se ne može ostvariti „preko noći“, pa tako ni zamišljeni ciljevi savremenog koncepta djelovanja policije koji se odnose na „poboljšanje kvaliteta života, a ne samo borba protiv kriminala kao odgovor na povećanje broja društveno devijantnih pojava, sitnog kriminala i povećanje osjećaja nesigurnosti“. (Rad policije u zajednici, Priručnik, Sarajevo, 2010:24). Historijski posmatrano, koncept rada policije u zajednici „dolazi iz Sjedinjenih Američkih Država, Kanade i drugih anglo-saksonskih država i predstavlja globalni pokušaj jednog društva da se bori protiv kriminala i da provede preventivne akcije na nivou zajednice“. (Rad policije u zajednici, Priručnik, Sarajevo, 2010:18).

Gledano u kontekstu naše zemlje, ratna i postratna dešavanja koja su pogodovala za pojavu brojnih društveno devijantnih ponašanja, kontakt sa zemljama cijelog svijeta i razmjena iskustava u oblasti sigurnosti bile su motiv za pokrenute i sprovedene reforme policije koje su i stvorile pretpostavke za pokretanje inicijative i pregovora za izradu i primjenu novog koncepta djelovanja policije u zajednici, a nešto kasnije izradom i usvajanjem strateškog dokumenta na nivou države.

Na području Zeničko-dobojskog kantona, prvenstveno na području Zenice, uz podršku Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC /DEZA), realiziran je pilot-projekt „Rad policije u zajednici“². (Rad policije u zajednici, Priručnik, Sarajevo, 2010:20-21).

Svoje mišljenje i stav o djelovanju policije u zajednici nalazimo u dokumentima i OSCE-a koji kroz svoje aktivnosti nastoji da ojača sigurnost i stabilnost na ovim prostorima i oni smatraju da „tradicionalni rad policije vjerovatno je najpoznatiji model rada policije i još je standardni način provođenja zakona. On podrazumijeva reaktivan i incidentima vođen stil kod kojeg policajci reaguju na krivična djela i zahtjeve za pružanje usluga ili reagovanje. Odgovaranje na pozive, primanje pritužbi, nasumično patroliranje zajednicom da bi se osiguralo vidljivo prisustvo policije i traženje krivičnih djela koja su se odigrala ili su u toku predstavljaju suštinu tradicionalnog rada policije. Dok se u tradicionalnom modelu rada policije reagovanje na pitanja sigurnosti i javne sigurnosti smatra zadatkom policije, rad policije u zajednici fokusira se na partnerstvo između policije i građana u proaktivnom rješavanju problema koji se tiču sigurnosti i zaštite. Rad policije orijentisan ka zajednici za cilj ima izgradnju povjerenja i jačanje komunikacije između policije i građana. Programi rada policije u zajednici obuhvataju formiranje foruma u zajednici, uz učešće predstavnika različitih grupa i institucija u zajednici, za diskusiju o problemima sigurnosti, uključujući i incidente i kretanja lokalnog kriminala. Kod problemski orijentisanog rada policije osnova policijskog rada čini identifikovanje i analiza „problema“, a ne krivično djelo, predmet, poziv ili incident. Ovaj model stavlja naglasak na problem koji leži u osnovi problema s kriminalom ili sigurnošću. Od policije se očekuje da proaktivno gradi strategije prevencije kojima će pokušati riješiti probleme, a ne samo reagovati na njihove štetne posljedice“. (OSCE, 2017:17-18).

---

² Nakon početnih koraka u oblasti rada policije u zajednici, koje je 2002. godine inicirao IPTF, krajem 2004. godine EUPM je na prostoru BiH započeo sa implementacijom više projekata među kojima su bili i „Rad policije u zajednici“ i „Jačanje sposobnosti lokalne policije u pogledu sigurnosti povratnika. Od oktobra 2003. do decembra 2005. godine, u saradnji sa britanskim Odjeljenjem za međunarodni razvoj (DFID), u dvije pilot-općine, Prijedor u Republici Srpskoj i Žepče u Federaciji BiH, otpočeo je pilot projekt provođenja strategije rada policije u zajednici i sigurnosti zajednice, radi poboljšanja sigurnosti i preventivnog djelovanja na kriminal, javni red i mir, sa naglaskom na smanjenje tenzija i povećanje povjerenja građana u policiju. (Rad policije u zajednici, Priručnik, Sarajevo, 2010:20-21).

Međutim, primjena tradicionalnog ili savremenog koncepta djelovanja policije u zajednici zavisi u velikoj mjeri kako se svako od nas osjeća u smislu, sigurni smo ili se ne osjećamo sigurno u okruženju u kojem živimo i radimo, a vrlo rijetko ili skoro nikako se ne dešava da osjećaj sigurnosti formiramo na osnovu statističkih pokazatelja, stoga koncept RPZ ima i svoje „osnovne postulate za uspostavljanje rada policije u zajednici:

1. Prisutnost, kontakt i komunikacija - pješačke patrole omogućavaju policijskim službenicima da bolje upoznaju stanovništvo i teritoriju, čime će i učvrstiti veze koje imaju sa njima;

2. Policija nastoji da iznađe održiva rješenja za probleme, i to čim se oni pojave, uz podršku građana i partnerskih službi;

3. U urbanim zonama policijski službenici trebaju imati još čvršću vezu sa građanima koji žive i/ili rade u njima. Zona odgovornosti je određena položajem policijske stanice. Dakle, ljudi odgovorni za održavanje ovih veza imaju potrebne resurse da predlože rješenja koja su prilagođena datom problemu;

4. Transparentnost (otvorenost). Policija postavlja ciljeve i donosi mjere u skladu sa zakonom i saopćava ih građanima preko javnih medija“. (Rad policije u zajednici, Priručnik, Sarajevo, 2010:25).

U tom smislu, nagomilavanje javnih problema, posebno ekonomskih i socijalnih, nezadovoljstvo među građanima, učestala nasilnička ponašanja, vandalizam, međunacionalne netrepeljivosti i sl. sve više potvrđuju da je vidljivost policije u zajednici itekako potrebna i može doprinjeti poboljšanju kvalitete života, ali ukoliko se u ovaj projekt koji nije isključivo policijski uključe i drugi subjekti kako vladine tako i nevladine organizacije sa svojim potencijalima jer kada vidimo uniformisanog policajca u našoj zajednici jača povjerenje i osjećaj sigurnosti, pokazuju nam na djelu svoju odgovornost i moralnost za posao koji obavljaju. Iako neki kritičari policije misle da „kada policija promovira užu saradnju sa zajednicom, dok nastavlja sa agresivnim policijskim aktivnostima, zapravo postaje „gvozdena pesnica u baršunastoj rukavici“ što je implicitna prevara-da stroga policija djeluje pod plaštom brige za zajednicu“. (Roberg, Crank, Kuykendall, 2004:76).

5. Primjeri dobre prakse

Suočavajući se sa mnogobrojnim javnim problemima koji predstavljaju prepreku razvojnim procesima Kantona sa aspekta sigurnosti MUP ZE-DO Kantona kroz primjere dobre prakse prikazuju najbolje osmišljene konkretne projektne aktivnosti koje su realizirane u zajednici u partnerstvu sa drugim institucijama i građanima u cilju podsticanja i jačanja partnerskih odnosa na relaciji zajednica-policija što je rezultiralo da se uspješno organizuje:

Kampanja „Borba protiv korupcije“ - „u decembru 2017.godine Uprava policije MUP ZDK u saradnji sa Ambasdom Sjedinjenih Američkih Država u BiH, ICITAP-om (Međunarodni program pomoći u kriminalističkoj obuci Ministarstva pravde Sjedinjenih Američkih Država) i INL-om (Uredom za međunarodnu borbu protiv narkotika i provedbu zakona Vlade Sjedinjenih Američkih Država) sproveli su kampanju na temu borbe protiv korupcije u BiH, a u okviru obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv korupcije 9. decembra. Pored osnovnog cilja kampanje da se javnost podstakne da blagovremeno prijavljuje policiji slučajeve korupcije, željeni efekat naznačenih aktivnosti jeste i da se građani upoznaju ustvari sa tim koje sve radnje predstavljaju koruptivno djelovanje i naravno kako to mogu prijaviti, te koje su nadležnosti policije na dokumentovanju prijavljenih slučajeva korupcije“. (Službena web stranica MUP ZDK, 27.11.2017.).

Kampanja „Dan otvorenih vrata“ - „u okviru ove kampanje postavljeni su promotivni štandovi na kojima su policijski službenici građanima djelili promotivne materijale, odgovarali na pitanja građana, te generalno edukovali građane na ovu temu. Kampanja je obogaćena učešćem učenika starosne dobi od 17 do 18 godina, koji su zajedno sa policijskim službenicima učestvovali u raspodjeli promotivnog materijala i popunjavanju upitnika sa ciljem podizanja svijesti mladih generacija o postojanju i štetnosti korupcije, kao i o zajedničkim naporima na preveniranju i suzbijanju iste. Dodatna aktivnost koja je pratila kampanju jeste i „Dan otvorenih vrata“ koja se realizovala u prostorijama Policijske stanice Centar u Zenici sa namjerom da građani posjete policijsku stanicu i ostvare kontakte sa policijskim službenicima radi dobijanja informacija o koruptivnim krivičnim djelima. U cilju još boljeg efekta na službenoj stranici MUP ZDK postavljen je i upitnik u okviru ankete „Stop korupciji“ koju građani i posjetitelji stranice mogu anonimno popunjavati i davati odgovore na pitanja o korupciji“. (Službena web stranica MUP ZDK, 27.11.2017.).

Kampanja „Smanji brzinu-spasi život“ – „u okviru Operativnog plana policija ZDK-a provodi kampanju „Smanji brzinu-spasi život“ u cilju poboljšanja sigurnosti saobraćaja, ali intenzivirane su aktivnosti na kontroli vozača i vozila, dokumentovanju i sankcionisanju prekršaja iz Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na cestama u BiH s krajnjim ciljem smanjenja broja saobraćajnih nezgoda i prekršaja u saobraćaju kako bi se unaprijedilo postojeće stanje i postigao visok stepen sigurnosti saobraćaja na putevima područja Kantona“. (Službena web stranica MUP ZDK, 29.08.2017.).

Kampanja „Prevenција vršnjačkog nasilja među djecom i mladim“ – „smatrajući se krajnje odgovornim, prvenstveno prema zajednici, a onda prema poslu koji obavljamo, smatrali smo da jednim proaktivnijim pristupom, u oblasti koja i nije u našoj osnovnoj nadležnosti, ukažemo na posljedice ovog društvenog neprihvatljivog ponašanja i da kroz jedan neposredan kontakt sa učenicima povećamo svijest mladih o posljedicama koje po žrtvu i nasilnika ostavlja vršnjačko nasilje, te o načinima suzbijanja i preveniranja ove negativne pojave, istakao je komesar Šut na press konferenciji kojom je ozvaničen početak kampanje Prevenција vršnjačkog nasilja među djecom i mladim“. (Službena web stranica MUP ZDK, 29.02.2016.).

Kampanja „Zloupotreba opojnih droga i maloljetnička delinkvencija“- „radi poboljšanja stanja u ovoj oblasti kriminaliteta, kao mjera prevencije, u periodu oktobar-decembar 2014. godine organizovana je kampanja „Zloupotreba opojnih droga i maloljetnička delinkvencija“ koja je imala za cilj povećanje svijesti mladih i ostalih osoba o posljedicama koje se pojavljuju usljed konzumiranja opojnih sredstava, te popularizaciju zdravih stilova života i očuvanje zdravog okruženja, suzbijanje i sprječavanje daljnjeg širenja zloupotrebe opojnih droga, davanje doprinosa prevenciji razvoja bolesti ovisnosti, smanjenje šteta po zajednicu nastalih zbog zloupotrebe opojnih droga, te smanjenje potražnje opojnih droga. Kampanja je realizirana u osmim i devetim razredima svih osnovnih škola, kao i u svim razredima svih srednjih škola na području Zeničko-dobojskog kantona“. (MUP ZDK, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona, Zenica, 25.03.2015., str.32). Značajan problem za društvo predstavlja maloljetnička delinkvencija, jer se maloljetnici, sve češće pojavljuju kao počinioci težih imovinskih krivičnih djela, teških krađa i razbojništava, kao i teških krivičnih djela, ubistava, silovanja, itd., pa se i preventivno djelovanje oslanjalo na realizaciju projekata „Rad policije u zajednici“ i „Policajac u školi“ u okviru Programa prevencije maloljetničke delinkvencije koji je izrađen na državnom nivou“. (MUP ZDK, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona, Zenica, 25.03.2011., str.8).

Četvrti dio

REZULTATI ISTRAŽIVANJA O STANJU SIGURNOSTI NA PODRUČJU ZE-DO KANTONA U PERIODU 2010.-2015.

U ovom dijelu, pokušali smo doći do potpunijeg saznanja o stanju sigurnosti na području Zeničko-dobojskog kantona sa osvrtom na statističke podatke o kriminalitetu, javnom redu i miru i sigurnosti u saobraćaju za šestogodišnji period inicirano željom da se popune moguće praznine već postojećih strateških preventivnih dokumenata po osnovu kojih djeluju i nadležne službe. Analiza stavova građana o pitanjima sigurnosti na području Kantona odnosno u zajednicama u kojima žive i rade, treba biti jedan od izvora informacija kako bi nadležne institucije posvetile adekvatnu pažnju, posebno imajući u vidu ugrožavanje javne sigurnosti koja je i tema našeg rada uz identifikaciju realnih problema i izazova koji su opasnost za normalitet ne samo pojedinca već i cjelokupnog društva.

Institucionalni kapaciteti u borbi protiv sigurnosnih problema postoje, počev od zakonodavnih i operativnih do preventivnih i strateških kapaciteta koji imaju svoju ulogu u unaprijeđenju stanja sigurnosti, ali fokus je i na motivaciji i mobilizaciji građana koji se s pravom trebaju više aktivirati u pogledu stvaranja boljeg i sigurnijeg okruženja kako bi i savremeni projekt nametnut iz razvijenog svijeta, rad policije u zajednici ostvario svoje vizionarske ciljeve u smislu održivog mira, sigurnog okruženja i prosperiteta za sve članove zajednice.

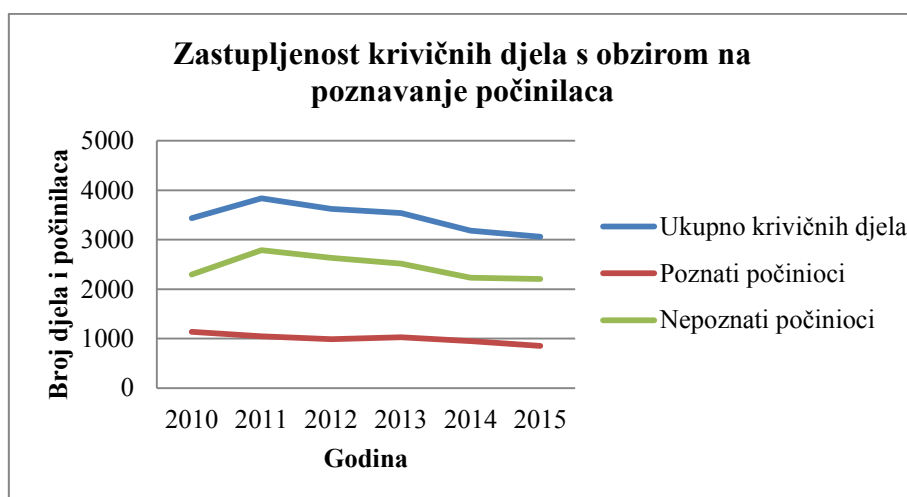
1. Kriminalitet

Kriminalitet je samo jedna od društveno negativnih pojava koja po svojoj specifičnosti i rasprostranjenosti stalno biva predmetom naučnog i praktičnog rada, a sa razvojem civilizacije i njenim stalnim napredkom, nametnuti su i novi izazovi koji nepovoljno utiču kako na društvo tako i na čovjeka kao pojedinca jer se otvaraju nove mogućnosti za činjenje krivičnih djela i

devijantna ponašanja koji se često posmatraju od strane stručnjaka i kao posljedica ekonomske krize, nezaposlenosti, siromaštva i sl.

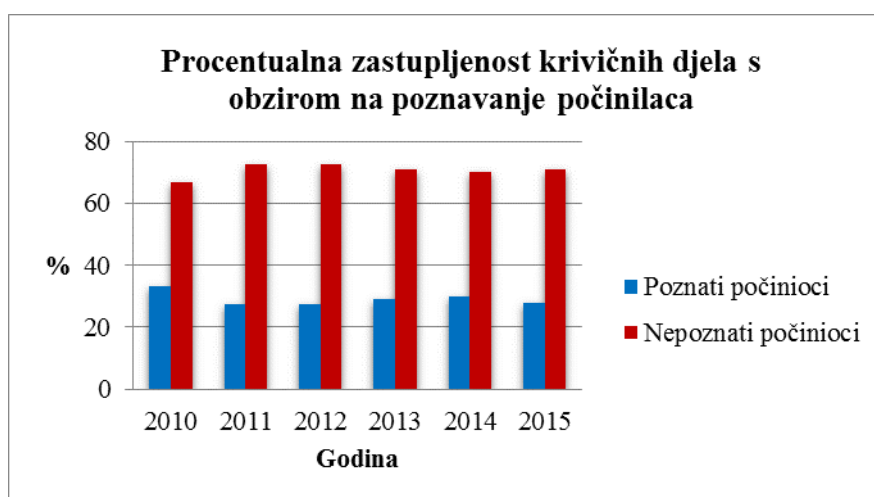
Kriminalitet osim što podrazumjeva radnje i ponašanje koji su predmet sankcije jer narušavaju zakonske norme, on je mnogo širi jer obuhvata devijantna i antisocijalna ponašanja koja odstupaju od društveno prihvatljivih normi ponašanja i kao za posljedicu imaju pojavu alkoholizma, narkomanije, delinkvencije, prostitucije i sl. U užem smislu kriminalitet možemo definisati kao „ukupnost svih kaznenih djela počinjeni na jednom mjestu“. (Modly, Korajlić, 202:272). Kriminalitet Masleša i Bisić promatraju kao „jedan od značajnijih oblika ugrožavanja unutrašnje sigurnosti je kriminalitet zbog toga što postoji uzročna veza između kriminaliteta i drugih sociopatoloških pojava alkoholizam, narkomanija i dr.). Kada se govori o broju izvršenih krivičnih djela u jednom društvu, moguća su razna tumačenja. Prvo, da li postoji krivično djelo ili ne, određuje samo sud, pa se obim krivičnih djela ne može mjeriti brojem krivičnih prijava. S druge strane, postoje djela koja bi se kvalifikovala kao krivična djela kada bi ona bila poznata organima pravosuđa. Dakle, čak ni zvanično objavljene statistike ne mogu biti apsolutno tačan pokazatelj obima izvršenih krivičnih djela, pa time ni njihovog uticaja na unutrašnju stabilnost (sigurnost) zemlje“. (Masleša, Bisić, 2010:219).

U zajednicama gdje je visoka stopa kriminaliteta za građane to nije sigurno okruženje u odnosu na zajednice gdje je kriminalitet na niskom nivou što potvrđuju i podaci iz Informacije MUP-a ZE-DO Kantona koji govore, da je najviša stopa kriminaliteta u gradu Zenici, a najmanja u općini Doboj Jug dok u komparaciji sa drugim kantonima, Zeničko-dobojski kanton nalazi se na trećem mjestu po broju činjenja krivičnih djela. U periodu 2010.-2015. na području Kantona evidentirano je 20.678 različitih krivičnih djela (KD protiv života i tijela, imovine, dostojanstva ličnosti i morala, zdravlja ljudi, braka, porodice i mladeži, pravosuđa...) od toga, u 6.006 slučajeva počinio su bili poznati policijskim upravama, a suprotno tome, 14. 672 krivičnih djela počinili su nepoznati počinio. Ipak, 2010. godina izdvaja se, jer je evidentiran najveći broj počinilaca krivičnih djela poznatih pripadnicima policijskih uprava (1.137). Ukupna rasvijetljenost je 13.446 ili 65,01% krivičnih djela, od toga rasvijetljeno je 7.440 ili 50,71% slučajeva u kojima su krivična djela počinila nepoznata lica.

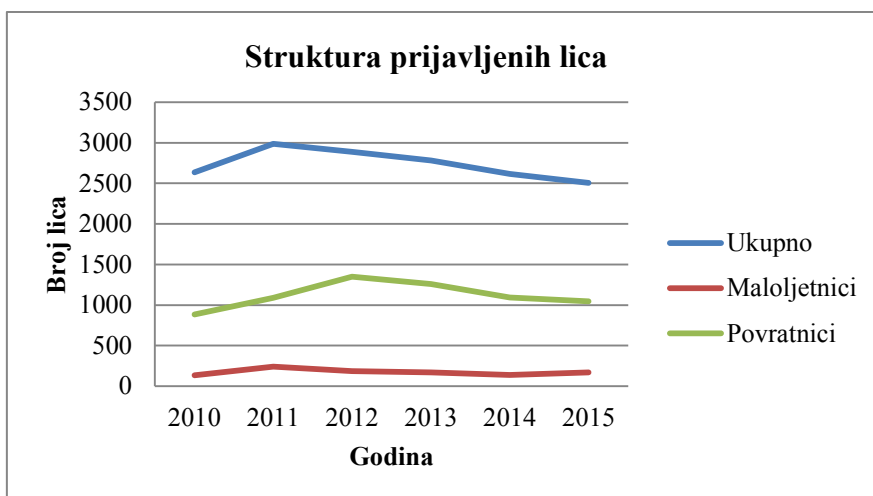
Grafikon 1. Zastupljenost krivičnih djela s obzirom na poznavanje počinitelja

Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona za period 2010.,2011.,2012.,2013.,2014.i 2015.

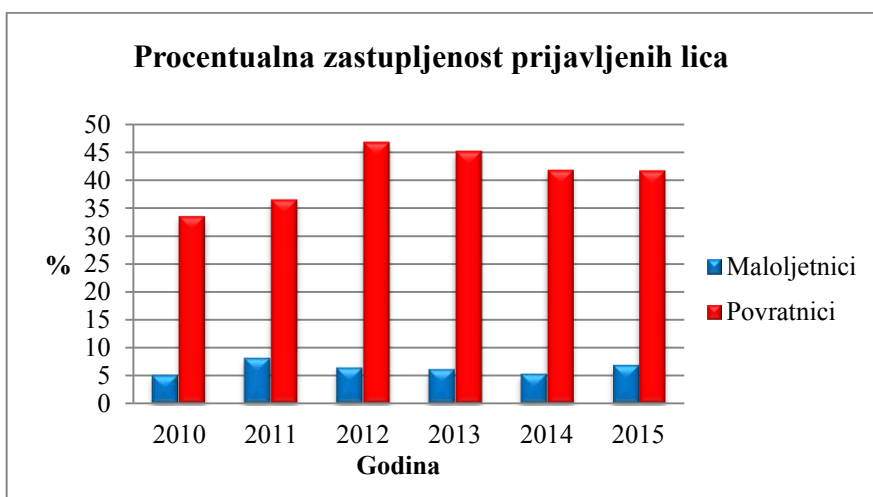
Grafikon 2. Procentualna zastupljenost krivičnih djela s obzirom na poznavanje počinitelja

Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona za period 2010.,2011.,2012.,2013.,2014.i 2015.

Grafikon 3. Struktura prijavljenih lica

Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona za period 2010.,2011.,2012.,2013.,2014.i 2015.

Grafikon 4. Procentualna zastupljenost prijavljenih lica

Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona za period 2010.,2011.,2012.,2013.,2014.i 2015.

Osvrtom na ukupan broj počinjenih krivičnih djela u jednoj godini može se zaključiti da se najveći procenat, 68,3%, rasvijetljenih krivičnih djela desilo u 2014. godini. Iz prikaza grafikona, vidimo da je prijavljeno 16.410 lica zbog postojanja osnovne sumnje da su počinili krivična djela, među kojima je i 1.037 (6%) maloljetnika i 6.718 (41%) povratnika u vršenju krivičnih djela. Na osnovu komparativnog pregleda, u 2012. godini bilježi se opadanje broja krivičnih djela, a ako gledamo po godinama, od 2011.godine najviše krivičnih djela bilježi se na području PU Zenica, a najmanje na području PS Doboj Jug.

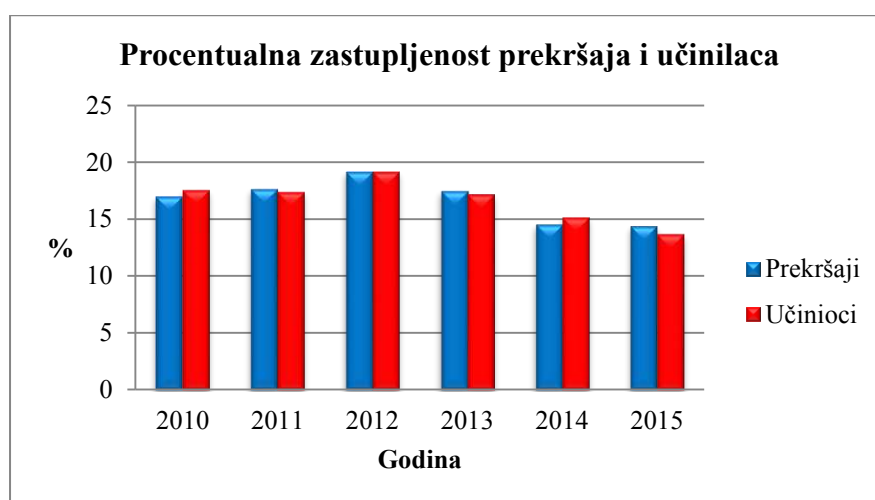
Prikaz procentualne zastupljenosti počinjenih krivičnih djela sa i bez poznavanja počilaca po godinama, pokazuje, da je u svakoj godini pojedinačno, manje od 30% krivičnih djela s poznatim počiniocima, izuzev 2010. godine u kojoj je evidentirano 33,09%, a kada govorimo o krivičnim djelima s nepoznatim počiniocima, evidentirano je 70%. Posmatrajući to iz ugla procentualne zastupljenosti prijavljenih lica, uočava se, da je u odnosu na ukupan broj prijavljenih lica, približno ujednačena zastupljenost maloljetnika koji su počinili krivična djela po godinama i kreće se oko 6%, izuzev 2011.godine koja bilježi 8,02%. Kada su u pitanju povratnici u vršenju krivičnih djela, u 2010. godini evidentira se 33,52%, dok u 2012. godini procenat zastupljenosti ovih lica porastao je na 46,8%, a kasnije se uočilo opadanje i da bi u 2015. godini procenat bio 41,66%, što se može ocijeniti pozitivnim trendom smanjenja povratnika.

Kada su u pitanju povratnici u vršenju krivičnih djela, pogotovo je to primjetno u činjenju krivičnih djela protiv imovine, teške krađe što ostavlja prostor i za unaprijeđenje stanja u ovirima kazneno-popravnih sistema sa posebnim akcentom na socijalnu rehabilitaciju.

2. Javni red i mir

Mjesto na kojem svako od nas ima slobodan, nesmetan pristup poput parka, trga, ulice, javnih puteva i sl., ili mjesta koja se koriste za okupljanja, organizaciju sportskih, kulturnih, zabavnih

i drugih manifestacija poput dvorana, igrališta, ugostiteljski objekata i sl. smatra se da je javno koje u cilju normalnog funkcionisanja treba da ima i svoj red i svoj mir. Neusklađeni odnosi između ljudi, neprimjerena ponašanja, asocijalni postupci mogu narušiti javni red i mir, ugroziti sigurnost javnog mjesta što zahtjeva intervenciju policije ili drugih organa u cilju da građani imaju normalan život i rad. Stoga je i zakonska regulativa jasna i precizira sankcionisanje osoba koje su počinile prekršaj i time ugrozile sigurnost građana, ali sa neizostavnom ulogom policije kao dežurnih čuvara reda i mira s jedne strane, ali i s druge strane i dežurnih „krivaca“ ukoliko nisu ispunili očekivanja građana u zaštiti od neželjenih faktora. Pa bi i definisali javni red i mir kao „društveni odnos kojim se ne narušavaju društvena disciplina i mir građana, a povrede javnog reda i mira, suprotno tome, čini ponašanje koje remeti ustaljene odnose građana, ugrožava njihovu bezbjednost kojim se narušava javni moral ili onemogućava redovno vršenje poslova organa i institucija koje imaju javna ovlašćenja. Kada povrede javnog reda i mira dostignu ekstremne razmjere (demonstracije većih razmjera, građanska neposlušnost, neredi i sl.) one predstavljaju nesumnjivo veoma značajan oblik ugrožavanja unutrašnje bezbjednosti, pogotovo što takav oblik ugrožavanja unutrašnje bezbjednosti može biti podstrekavan, organizovan ili usmjeren od snaga posebnih dejstava koje se nalaze van zemlje i koje posljedice narušavanja javnog reda i mira žele da iskoriste za svoje ciljeve“. (Stajić, 2006:270-271). Kroz vremensku dimenziju i grafikone prikazali smo stanje javnog reda i mira u Kantonu za period 2010.-2015.

Grafikon 5. Procentualna zastupljenost prekršaja i učinilaca

Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona za period 2010.,2011.,2012.,2013.,2014.i 2015.

Na osnovu grafikona koji prikazuje stanje javnog reda i mira na području Kantona posmatrano u periodu od 2010. do 2015. godine, vidimo da je počinjeno 19.006 prekršaja, a najveći broj prekršaja počinjen je u 2012. godini od strane 21.985 lica. Počinjeno je ukupno 6.414 tuča, 3.976 naročito drskog ponašanja i 2.020 omalovažavanja ovlaštenih službenih lica. Narušavanje javnog reda i mira se uglavnom pojavljivalo na ulici, gdje je evidentirano 12.337 slučajeva (najviše u 2012. godini - 2.458 puta), dok je u ugostiteljskim objektima evidentirano 1.918 slučajeva i to najviše u 2010. godini. Posljedica prekršaja jeste 2.990 povrijeđenih lica sa najviše evidentiranih u 2010. godini. Iz grafikona se uočava da je u odnosu na ukupan broj, njihova međusobna procentualna zastupljenost približno ujednačena po godinama.

Najviše prekršaja bilježi se u gradu Zenica, a najmanje u općini Usora. U 2010. i 2011. godini zastupljenost prekršaja i učinilaca bila je oko 17%, da bi u 2012. godini taj procenat porastao na oko 19%. Od 2013.godine njihova procentualna zastupljenost ima tendenciju postepenog opadanja dok je u 2015. godini iznosila oko 14%, što možemo ocijeniti pozitivnim trendom.

3. Sigurnost saobraćaja

Ubrzani razvoj društva doveo je i do pojave da danas imamo sve više i više učesnika u saobraćaju koji su jednim dijelom i uzročnici neželjenih ljudskih staradanja i tereta koje društvo mora da nosi posmatrajući to sa ekonomskog aspekta. U prilog tome govore podaci iz akcionog plana sigurnosti saobraćaja FBiH 2011-2020³ koji precizira i kaže da „u Federaciji BiH, svake godine pogine oko 250 osoba, a oko 6.800 biva ozlijeđeno u saobraćajnim nezgodama. Procjenjuje se da Federacija BiH sada gubi više od 400 miliona eura svake godine, na medicinske troškove, izgubljenju produktivnost, administrativne troškove i oštećenja imovine“. (Akcioni plan sigurnosti saobraćaja FBiH 2011.-2020., 2011:4).

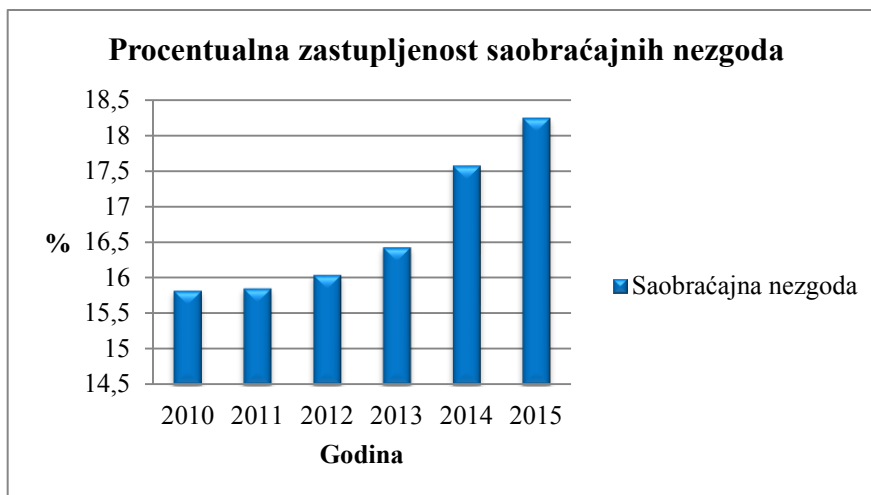
U MUP-a ZE-DO Kantona prati se stanje i promjene u stanju sigurnosti u saobraćaju, a rezultati su statističke ocjene u okviru Informacije koje se daju na uvid javnosti kako bi svi sudionici u

saobraćaju dobili cjelovit uvid u stanje sigurnosti saobraćaja na području Kantona. Ugrožavanje sigurnosti u saobraćaju kao jedan od oblika ugrožavanja unutrašnje sigurnosti, prema mišljenju Stajića je „ značajno zbog opasnosti po ljudski život i materijalna dobra, ali ne samo za unesrećenog i njegovu porodicu nego i za samo društvo. Tu se prije svega misli na umanjene broja radno sposobnog stanovništva povećanjem broja invalida što kao posrednu posljedicu ima određen uticaj na odbranu i bezbjednost zemlje s obzirom na to da je najveći broj poginulih i povređenih među mladim ljudima, ali i na ogromne materijalne štete kako zbog gubitka tih sredstava tako i zbog liječenja i rehabilitacije povrijeđenih“. (Stajić, 2006:269).

Jedna od mjera koje je MUP-a ZE-DO Kantona jeste i „provođenje zaštitne mjere oduzimanja vozila kojima se učestalo vrše prekršaji i krivična djela, a radi zaštite javne sigurnosti, kako je predviđeno članom 31. Zakona o prekršajima FBiH, članom 79. ZKP FBiH i članom 22. Zakona o policijskim službenicima ZDK, te zahtijevati od nadležnih općinskih sudova donošenje rješenja o postupanjima sa predmetnim vozilima“. (Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona za 2014., 2015.-30).

---

³ U 2011. godini izrađen je Akcioni plan sigurnosti saobraćaja FBiH 2011-2020 koji se fokusirao na izgradnju lokalnih kapaciteta, identifikaciju faktora rizika, razvijanje znanja i sposobnosti koje bi mogle doprinjeti da se na učinkovit način radi na sigurnosti u saobraćaju, a da bi se stanje sigurnosti u saobraćaju podiglo na veći nivo, društvo mora uložiti više napora u smislu saobraćajne infrastrukture i saobraćajne kulture koja ponajprije može uticati na smanjenje tragičnih posljedica. (Akcioni plan sigurnosti saobraćaja FBiH, 2011:9).

Grafikon 6. Procentualna zastupljenost saobraćajnih nezgoda

Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova ZE-DO Kantona, Informacija o stanju bezbjednosti na području Kantona za period 2010.,2011.,2012.,2013.,2014.i 2015.

U namjeri da se poboljša i poveća sigurnosti u saobraćaju, državne strukture uložile su značajne napore da se donese Zakon o sigurnosti prometa koji će kasnije i motivirati FMUP da se izradi i strateški dokument za sigurnost prometa u FBiH i akcioni plan cestovne sigurnosti za razdoblje 2008-2013.⁴ U ovom periodu na području Kantona dogodilo se 25.095 saobraćajnih nezgoda, od toga, najveći broj, odnosno 4.580 saobraćajnih nezgoda dogodilo se u 2015. godini. Saobraćajne nezgode sa ishodom od:

- 4.179 laške povrijeđenih osoba (najviše u 2015. godini - 806 osoba)
- 1.012 teže povrijeđenih osoba (najviše u 2010. i 2013 godini - 182 osobe) i
- 158 smrtno stradalih lica (najviše u 2010. godini – 32 osobe).

⁴ Ova strategija i akcioni plan, iako rješavanju mnogo problema, nisu provedeni zbog nedostatka sredstava. Iako je trebalo biti osnovano 5 ili 6 stručnih timova kako bi se poduzele aktivnosti u različitim sektorima sigurnosti u prometu, osnovan je samo jedan stručni tim (ekspertni tim prometne policije, s prikazom iz svih 10 kantona) koji djeluje u pokušaju da poboljša sigurnost na cestama. Pored policijskog ekspertnog tima i stručnjaka odjela sigurnosti na cestama u okviru JP Ceste FBiH koji čine što mogu s vrlo ograničenim kadrom i finansijskim sredstvima, ni jedan od drugih ključnih aktera nisu bili aktivni u provedbi njihovih dijelova predloženih u akcionom planu sigurnosti u prometu. Ta strategija i akcioni plan su na taj način ostali uglavnom neimplementirani budući da su razvijeni u 2008.godini.

Kada gledamo vizuelni prikaz procentualne zastupljenosti saobraćajnih nezgoda po godinama, u odnosu na njihov ukupan broj (SN-25.095) u periodu od 2010. do 2015. godine, uočava se kontinuirano povećanje broja nezgoda, tako da se u 2010. godini desilo 15,83%, a da bi u 2015. godini njihov procenat porastao na 18,25%, od ukupnog broja nezgoda što ostavlja prostor i za razmišljanje o spremnosti ne samo policije već i drugih državnih tijela na koordinaciju i zajednički rad u unaprijeđenju stanja sigurnosti u saobraćaju, ne izostavljajući svakako i najvažnije, svijest svakog čovjeka o važnosti samoga sebe i drugih oko sebe.

Najveći broj saobraćajnih nezgoda evidentiran je u Zenici, dok je najmanji broj evidentiran na području općine Usora. Najviše nezgoda dogodilo se na ulicama u naselju što se može opravdati stanjem saobraćajne infrastrukture u naseljenim mjestima i činjenicom da ako su saobraćajnice u gradovima u fazi renoviranja ili izgradnje, saobraćaj se usmjerava alternativnim ulicama koje nisu adekvatno uređene. U 2015. godini zabilježen je najveći broj nezgoda u naseljenim ulicama u odnosu na prethodne godine o čemu govore Informacije o stanju bezbjednosti MUP ZE-DO Kantona po godinama koje smo obrađivali.

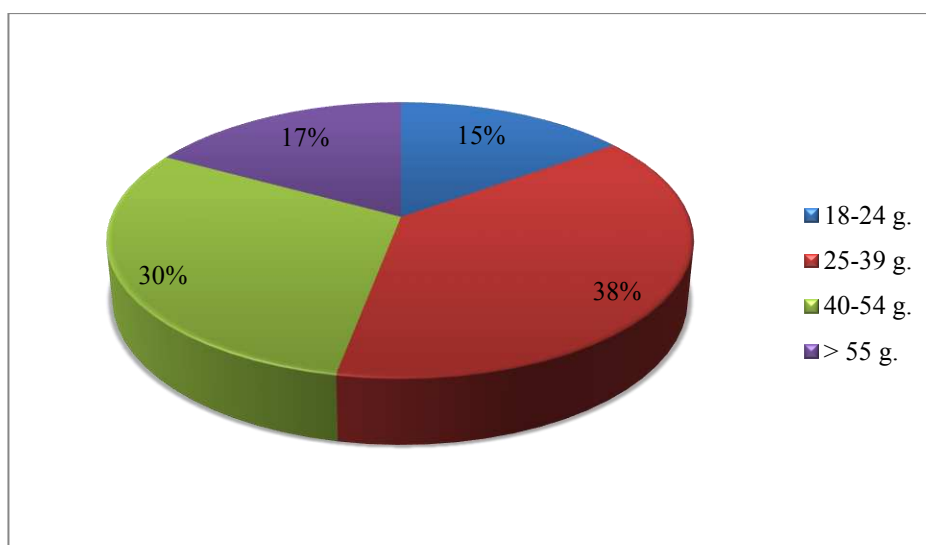
4. Stav građanki i građana na području ZE-DO kantona o stanju sigurnosti i pojavama ugrožavanja sigurnosti

Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da se ispituju stavovi i iskustva građanstva na području Zeničko-dobojskog kantona kada je riječ o njihovoj sigurnosti i pojavama ugrožavanja. U januaru 2017. godine intervjuisala sam na terenu 200 građana o različitim pitanjima ne(sigurnosti) i u svakoj od općina: Doboju Jug, Usora, Tešanj i Maglaj, razgovarala sam sa 50 ispitanika različitih polnih, starosnih i obrazovnih struktura. Istraživanje je sprovedeno korištenjem ankete. Neki od izazova koje smo već i spomenuli, subjektivnost u stavovima ispitanika i nezainteresovanost za učešće u istraživanju i općenito o ovoj temi koja se do sada nije obrađivala na području Kantona, nisu imali uticaja na tok istraživanja.

Anketa je bila osmišljena u pravcu prikupljanja podataka o mišljenju građana o slijedećim pitanjima:

- *Koliko se često građani informišu o stanju sigurnosti i na koji način;*
- *Da li se građani osjećaju sigurno u svojim lokalnim zajednicama;*
- *Šta misle o preventivnom djelovanju policije i lokalne zajednice na terenu, kako se evaluiira njihov rad, je li zadovoljavajući;*
- *Šta misle o tome, koje su najviše prijetnje odnosno najmanje prijetnje za njihovu lokalnu zajednicu;*
- *Koje su mjere u suzbijanju ili ublažavanju sigurnosnih prijetnji za njih izuzetno važne ili mjere koje su za njih manje važne;*
- *Kako ocjenjuju povjerenje u rad policije u svojoj lokalnoj zajednici.*

Uzorak je bio slučajan i sastojao se od 200 ispitanika sa najvećim brojem ispitanih u dobi od 25 do 39 godina (osim općine Maglaj) odnosno 76 ili 38% ispitanika, u općini Maglaj najviše je bilo ispitanika u dobi od 40 do 54 godine, što je ujedno i slijedeća dob po zastupljenosti ukupnog broja ispitanika od 60 ili 30%. Rezultati istraživanja prikazani su u grafikonima, brojevima i postocima i kodirani po bojama, bazirani samo na odgovorima ispitanika koji su stanovnici općine Doboj Jug, Maglaj, Tešanj i Usora.

Grafikon 7. Struktura uzorka ispitanika s obzirom na dob

Kada je u pitanju starosna dob ispitanika, najveći procenat anketiranih bili su u dobi između 25- 39 (38%) i oni su pokazali najveći interes da kroz ovaj rad i istraživanje doprinesu saznanju osjećaja sigurnosti u zajednici, a slijede ih ispitanici u dobi od 40-45 godina (30%), a 17 % i 15% njih bili su u dobi od 18-24 i preko 50 godina.

Zanimljivo je da su mladi ljudi iskazali interes da učestvuju u anketi želeći da svojim odgovorima doprinesu u identifikaciji sigurnosnih problema i unaprijeđenju stanja javne sigurnosti u svojim gradovima i općinama koji se sve više potpiruju sveopćim nezadovoljstvom i nepravilnostima u našoj zemlji, jedan od primjera odnosno gorućih problema jeste i nezaposlenost mladih ljudi što može biti pogodno tlo za antidruštvena ponašanja i postupke. Na području našeg Kantona u 2017. godini, evidentirano je 22.620 nezaposlenih mladih ljudi u dobi od 19 do 34 godine (Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten 271, Sarajevo 2018:93).

OPĆINA	Spol ispitanika			
	Muški		Ženski	
	F	%	f	%
DOBOJ JUG	34	68,0	16	32,0
TEŠANJ	36	72,0	14	28,0
USORA	30	60,0	20	40,0
MAGLAJ	29	58,0	21	42,0
Ukupno	129	64,5	71	35,5

Tabela 5. Struktura uzorka s obzirom na spol

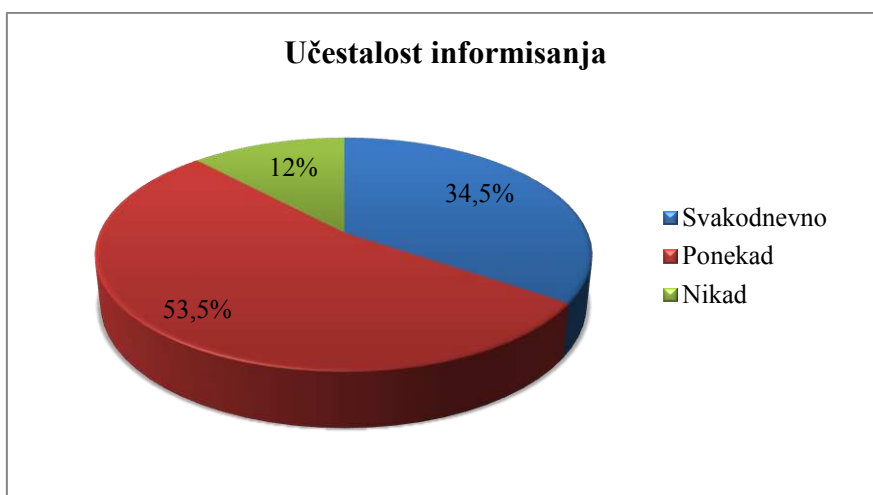
Od ukupno 200 ispitanika uključenih u istraživanje, 64,5% (129) pripadalo je muškom spolu, dok je 35,5% (71) pripadalo ženskom spolu. Najveći procenat interesa za učešće u istraživanju, vidimo kod muškaraca, žene su smatrale ovu temu važnom, ali nisu iskazale dovoljno interesa za anketom.

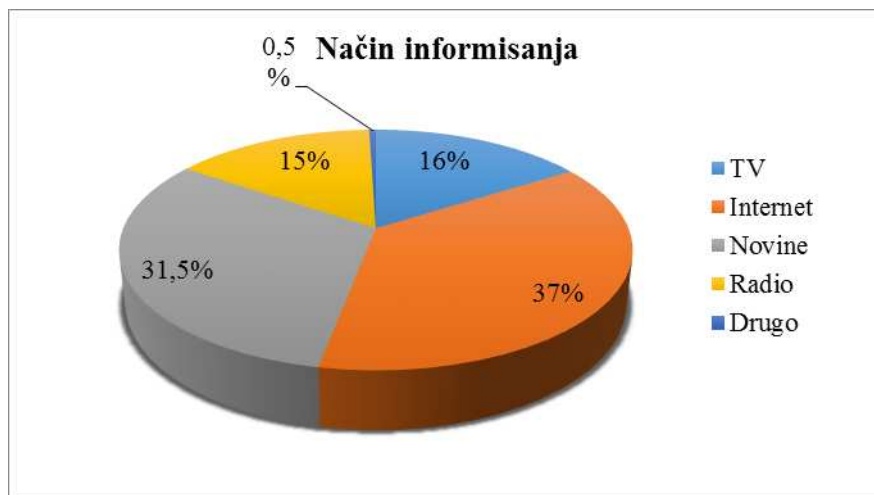
Grafikon 8. Struktura uzorka ispitanika s obzirom na stepen obrazovanja

Najveći procenat ispitanika završio je srednju školu. Od ukupnog broja iz svih općina, procenat anketiranih sa završenom srednjom školom 59,5% (119), sa završenim fakultetom 36% (72) ispitanika, dok je s procentom od 2,5% (5) ispitanika sa završenom osnovnom školom i 2% (4) imaju neki drugi vid obrazovanja. Pitanja ne (sigurnosti) najmanje je zanimalo ispitanike sa manjim obrazovanjem, a najviše sa završenom srednjom školom.

Grafikon 9. Učestalost informisanja o stanju sigurnosti

Od 200 ispitanika 107 ili 53,5% ispitanika se ponekad informiše o stanju sigurnosti u svojoj lokalnoj zajednici što bi značilo da brinu za ličnu, porodičnu i opće društvenu sigurnost, ali optimističan je ipak broj ispitanika koji se svakodnevno zanimaju za informacije, takvih je 69 ili 34,5% dok je 24 ili 12% ispitanika reklo da se nikada ne informišu o stanju sigurnost jer im te informacije nisu zanimljive. Na osnovu ovih podataka, možemo zaključiti da je relativno dobar interes građana da se informišu o stanju sigurnosti u svojim lokalnim zajednicama.

Grafikon 10. Način informisanja o stanju sigurnosti

Kako danas interenet sve više koriste i mlađe i starije populacije, podatak o najvećem broju ispitanika koji se informišu o stanju sigurnosti putem Interneta, očekivan je, a informiše se njih 74 ili 37%. Vrlo je zanimljivo, da u jednoj od manjih lokalnih zajednica, u općini Usora, građani se ipak odlučuju za informisanje putem novina što je i slijedeći najučestaliji način informisanja u svim općinama zajedno, novine čita na ovu temu 63 ispitanika ili 31,5%. Putem TV-a informiše se 16% (32 ispitanika), radio sluša 30 ispitanika ili 15% i na neki drugi način informiše se samo 1 ispitanik ili 0,5% jer se ne koriste druga sredstva informisanja.

Grafikon 11. Procentualna zastupljenost rezultata o osjećaju sigurnosti u lokalnoj zajednici

Posmatrano po općinama, zanimljiv je podatak i ohrabrujući prije svega jer se najveći broj ispitanika osjeća sigurno u svojim lokalnim zajednicama, oko 50% ispitanika izjasnilo se i reklo da se slaže ili potpuno slaže u odnosu na postavljeno pitanje i tvrdnju. Najsigurnije se osjeća njih 113 ili 56,5%, dok procenat od 17,5% (35 ispitanika) osjećaju se manje sigurni uz značajan procenat od 26% (52 ispitanika) koji se niti osjećaju sigurno ni nesigurno što ukazuje da ne postoji posebno zadovoljavajući osjećaj sigurnosti na ovom području.

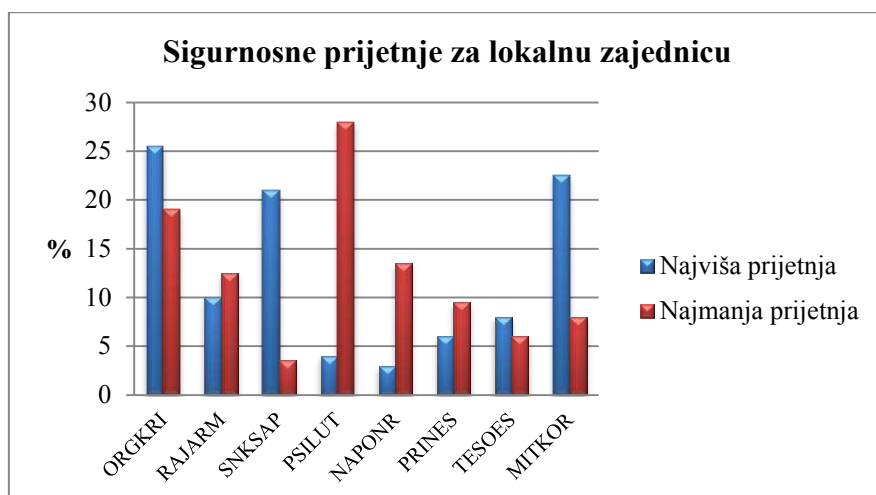
Najzapaženije je mišljenje o osjećaju sigurnosti u općini Doboj Jug gdje se 30 ili 60% od 50 ispitanih građana slaže ili potpuno slaže sa postavljenom tvrdnjom, dok u općini Usora kao jednoj od manjih lokalnih zajednica kao i u Doboj Jugu 16 ili 32% od 50 ispitanika se ne slaže ili uopće ne slaže sa tvrdnjom. Rezultat Hi kvadrat testa pokazuje da su utvrđene razlike u stavovima ispitanika različitih općina statistički značajne, na nivou statističke značajnosti $p = 0,01$.

Grafikon 12. Procentualna zastupljenost rezultata o zadovoljstvu preventivnim djelovanjem policije

Pitanje o preventivnom djelovanju policije ne pokazuju posebno zadovoljavajuće stavove ispitanika. S jedne strane, najzadovoljniji su građani u općini Doboj Jug i Maglaj, gdje se oko 50% njih slaže ili potpuno slažu s postavljenom tvrdnjom u anketnom upitniku, a ovakve odgovore, iz svih općina zajedno, dalo je 92 ili 56,5% ispitanika.

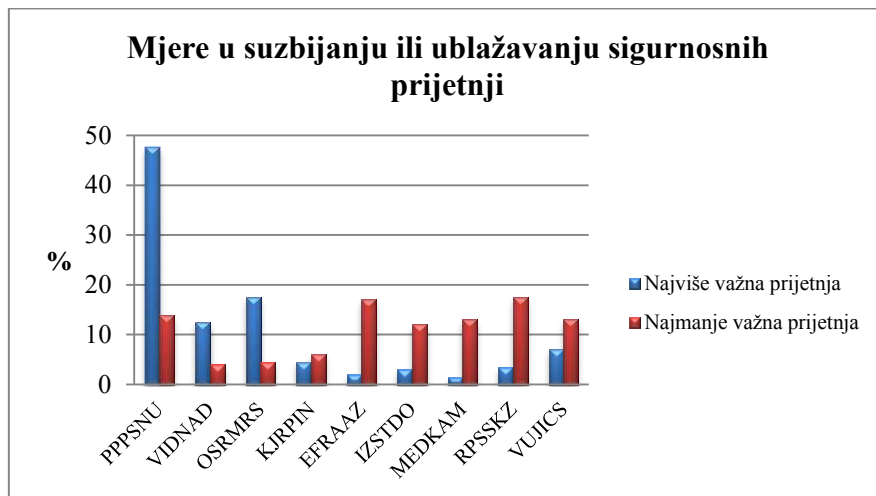
Značajan broj građana bio je neodlučan, odnosno 52 ili 26% ispitanika niti se slaže, niti ne slaže s tvrdnjom. S druge strane, najnezadovoljniji su građani općine Usora gdje se 36% njih slaže ili potpuno slaže, a čak 38% ne slaže ili potpuno neslaže prevencijom od strane policije. Ukupan procenat od 28% ispitanika svih općina koji se ne slažu ili uopće ne slažu, dodatno ukazuje da ispitanici nisu dovoljno zadovoljni preventivnim djelovanjem policije. Da se radi o jedinstvenom stavu ispitanika, pokazuje rezultat Hi kvadrat testa gdje se uočava da utvrđene razlike u stavovima ispitanika različitih općina nisu statistički na nivou statističke značajnosti $p < 0,05$.

Grafikon 13. Procentualna zastupljenost najviše i najmanje sigurnosne prijetnje za lokalnu zajednicu

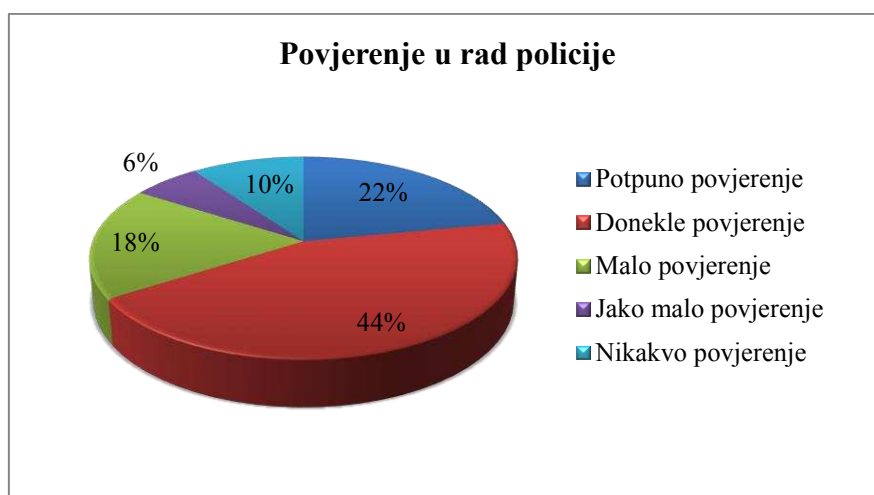
Interesantni su odgovori na pitanje – Koje su to sigurnosne prijetnje za vašu lokalnu zajednicu? Od osam ponuđenih društveno negativnih pojava, najveći postotak se odnosi na organizovani kriminal i mito i korupciju kao najviše rangirane prijetnje koje jako doprinose osjećaju njihove nesigurnosti. Bez obzira iz koje sredine dolazili, urbane ili ruralne, ispitanici misle da njihovoj sigurnosti najviše prijeti organizovani kriminal i mito i korupcija (25,5%:22,5%) zatim saobraćajna nekultura/kršenje saobraćajnih propisa 21%. Ispitanici smatraju da od osam navedenih društveno negativnih pojava, psi lualice, nasilje poznatih nasilnika/recidivizam i prirodne nesreće najmanje prijete da ugroze njihovu sigurnost (28%:20%:19,5%).

Iz navedenih rezultata, može se zaključiti da najteža krivična djela ispitanici ipak ocjenjuju i kao najveće sigurnosne prijetnje za njihovu lokalnu zajednicu. Oragnizovani kriminal jedna je i od vodećih društveno negativnih pojava koje ugrožavaju sigurnost i kao prijetnja koja pripada okviru savremenih prijetnji, prijete društvenom razvoju i napredku zemlje.

Grafikon 14. Procentualna zastupljenost najviše i najmanje važne mjere u suzbijanju ili ublažavanju sigurnosnih prijetnji

Za većinu ispitanika (47,5%) povećana prisutnost policijskih službenika na ulicama (posebno u krugu obrazovnih ustanova) izuzetno je važna mjera u suzbijanju ili ublažavanju sigurnosnih problema koji ugrožavaju sigurnost. Jedna od jako važnih mjera za ispitanike je i Organizovani i stručni rad s mladim i rizičnim skupinama, za koju se, istom ocjenom, izjasnilo 17,5%, dok video nadzor kao jednu od mjera, smatraju takođe važnom i visoko su je rangirali, a takvo mišljenje procentualno je 27,5%. Mjeru u suzbijanju ili ublažavanju sigurnosni prijetnji koju su ispitanici ocjenili kao manje važnu u odnosu na prethodno navedene jeste rješavanje problema smještajnih i stručnih kapaciteta u KPZ-u Zenica, za koju se izjasnilo 17,5%, efikasniji rad azila 17,5% i 19,5% ispitanika kao manje važnom mjerom, izjasnilo za obe ove mjere. Zanimljiva je ocjena ispitanika za ove dvije mjere iz razloga što i recidivizam u činjenju krivičnih djela i psi lualice su problemi u zajednici koji su aktuelni i izvor ugrožavanja ne samo pojedinca već i cjelokupnog društva. Ovakvi rezultati navode na zaključak da građani više značaja daju preventivnim, nego represivnim mjerama u suzbijanju ili ublažavanju sigurnosnih prijetnji.

Grafikon 13. Procentualna zastupljenost rezultata istraživanja o povjerenju u rad policije

Na osnovu rezultata našeg istraživanja, može se zaključiti da građani nemaju značajnije povjerenje u rad policije i mišljenja su da policija nije na nivou svojih zadataka. Većina ispitanika ima donekle povjerenje koje je izraženo preko 40%, kao i za sve općine zajedno, kako se i izjasnilo 88 ili 44% građana. Svega 44 ili 22% ispitanika imaju pozitivan stav i potpuno imaju povjerenje u rad policije, a čak 78 ili 34% njih ima svega malo, jako malo i nema nikako povjerenja odnosno mogli bi reći da je njihov stav negativan. Ispitanici u općini Usora bili su saglasni u stavu da imaju malo, jako malo ili nema nikako povjerenja u rad policije u zajednici, njih 40% iskazalo je svoje nezadovoljstvo koje je ujedno i procentualno najveće u odnosu na druge općine, iako je podatak da se u ovoj općini evidentira najmanji broj krivičnih dijela, ostavlja prostor za analizu stvarnog problema na relaciji policija-građanin.

Uglavnom radi se o jedinstvenom stavu građana, a rezultat Hi kvadrat testa pokazuje da utvrđene razlike u stavovima građana iz različitih općina nisu statistički značajne na nivou značajnosti $p < 0,05$.

Rezultati istraživanja navode na slijedeće zaključke :

- 34, 5% ispitanika od 53,5% ispitanih u svim općinama, informišu se svakodnevno o stanju sigurnosti što znači da sigurnost zauzima ipak bitno mjesto u javnom diskursu i da su relativno dobro informisani građani u Kantonu, povezujući i uticaj sigurnosti na kvalitet života, građane i lokalnu zajednicu jer vidjeli smo i kroz teorijska posmatranja, ali i praktična u radu da je sigurnost ispreplitana kroz sve društvene aspekte prepuni neočekivanih događaja za svakoga od nas pojedinačno, pa jednostavno možemo reći nepredvidivih u svojim domenima;
- građani su rekli da se ne osjećaju potpuno sigurno u svojim lokalnim zajednicama, ali smo rekli i da nema apsolutne sigurnosti što će reći da građani imaju osjećaj da su sigurni s obzirom na cjelokupna dešavanja u zemlji i samim tim što se u proteklim godinama ništa bitno nije mjenjalo, nije bilo dovoljno interesa da se sagledaju stvarne potrebe i stavovi građana na terenu kako bi i strateški dokumenti i akcioni planovi sa aspekta sigurnosti bili brojniji i u potpunosti realizovani u cilju povećanja povjerenja javnosti u sistem sigurnosti u borbi protiv kriminala, korupcije, nasilja, remećenja javnog reda i mira i sl. U to ime, govori i naše istraživanje kao bitan pokazatelj da građani žele biti dio rješenja kada se pitaju, u ovom slučaju, da li su sigurni ili ne, koje su to najviše sigurnosne prijetnje i što bi oni poduzeli u pravcu rješavanja sigurnosne problematike i sl.
- kako je naša policija državna institucija koja postupa isključivo po Zakonu i nastoji da kroz edukativne programe u kontinuitetu poboljša svoj rad na terenu, ipak jedan dio građana poštuju takav stav i nemaju problem po pitanju njihovog djelovanja, dok drugi dio građana dolazi u stalne sukobe jer imaju negativno mišljenje o policiji kao instituciji, posebno kada govorimo o recidivizmu/poznatim nasilnicima koji u kršenju krivičnih dijela uvijek prednjače što pokazuju i podaci nadležnog Ministarstva. Mišljenja o preventivnom djelovanju policije u zajednici, podjeljena su i ne pokazuju posebno zadovoljavajuće stavove ispitanika što ostavlja prostor da se unaprijedi saradnja policije sa različitim akterima u zajednici kako bi se ostvario napredak u komponenti prevencije, samim tim da se kroz kontinuitet kampanje širenja javne svijesti prezentuju rezultati

rada policije u zajednici s ciljem povećanja povjerenja i kroz više sličnih istraživačkih radova razjasni koji faktori utiču na percepciju i samim tim i na povjerenje u rad policije;

- da bi uopšte sigurnost građana bila prisutna i osigurana, sigurnost i povjerenje su skoro uvijek povezane zadaće koje za policiju moraju biti održive. Kada je riječ o profesionalnosti i efikasnosti kojom policija obavlja svoj posao, a koja se po prirodi posla ocjenjuje kao najefikasnijom, ipak, građani donekle vjeruju policiji u svojim lokalnim zajednicama. U izražavanju nezadovoljstva građana, izdvaja se općina Usora, kao jedna od manjih lokalnih zajednica u Kantonu, a koja se prema izvještajima PU po pitanju kriminaliteta u periodu koji smo obrađivali 2010.-2015. izdvaja kao zajednica u kojoj se najmanje evidentiraju krivična djela (imajući u vidu i općinu Doboj Jug i Vareš) i u kojoj se procenat rasvijetljavanja slučajeva kreće od 50 do 70% što nikako nije razlog za nepovjerenje u zaštitnu ulogu i brigu policije, ali građani su nezadovoljni što može ukazivati na brojne pokazatelje lošeg stanja u društvu, ukupne atmosfere na razini kolektiva, nedovoljno aktivnim odnosom kako državnih tako i društvenih institucija prema rušilačkim faktorima društvenih vrijednosti, ali i identifikaciju i eliminisanje faktora koji utiču na smanjenje povjerenja na relaciji policija-zajednica-siguran građanin. Općina Usora je zajednica u kojoj su građani najnesigurniji i koji imaju negativan stav u preventivan rad policijskih službenika;
- posmatrajući Kanton u sigurnosnom smislu i prolazeći kroz vremenski okvir od šest godina, preventivni rad u pravcu krivičnih djela, prekršaja, saobraćajnih nesreća dugoročan je posao, zahtjevan i složen. Uglavnom su evidentne brojne operativne, koordinirane akcije, edukacije, tehnički zahtjevi na infrastrukturi, uvođenje novih propisa i djelovanja policije i sl. koje nisu u značajnoj mjeri eliminisale društveno neprihvatljiva ponašanja čemu itekako doprinose i socijalni uslovi i disbalansa između državnih/društvenih institucija. Samo period koji smo obrađivali u radu, koštao je Kanton sa 20. 678 krivičnih djela, 19. 006 slučajeva narušavanja javnog reda i mira i 25. 095 registrovanih saobraćajnih nesreća i rangirao među prve na rang listi kada je u pitanju komparacija u odnosu na druge Kantone u Federaciji BiH sa aspekta ove problematike;
- sigurnost za život građana u lokalnoj zajednici ima važnu ulogu, što je razlog da i vladin i nevladin sektor kako na lokalnu tako i na državnoj razini pronadu najbolje modele za rješavanje problema u oblasti sigurnosti. Svakako da prvo mjesto zauzimaju pravni

okviri, ali svoju ulogu imaju i naučna istraživanja, strateški dokumenti, promotivne aktivnosti koje bi bilo dobro usmjeriti prema pojavama koje ugrožavaju sigurnost, mjerama i načinima kako postupati sa faktorima ugrožavanja, ovdje prvenstveno mislim na nadležna ministarstva što nije dovoljno vidljivo i dostupno i nije nam moglo poslužiti kao smjernica u izradi rada. Kroz naše istraživanje i razgovor sa građanima, došli smo do saznanja o najvećim prijetnjama za sigurnosti građana i sredine u kojoj žive. Ispitanicima smo ponudili lepezu široku od osam sigurnosnih prijetnji koja je preko 20% građana opredjelila, da su u vrh ljestvice svrstali tri sigurnosne prijetnje: organizovani kriminal, mito i korupcija kao i saobraćajna nekultura/kršenje saobraćajnih propisa, ali veći broj građana ipak misli, da su krivična dijela najveća prijetnja za njihovu sigurnost i sigurnost zajednice;

- nakon što su građani imali priliku da identificiraju prijetnje koje najviše ugrožavaju njihovu sigurnost, kroz anketu smo ponudili i mjere za suzbijanje ili ublažavanje sigurnosnih prijetnji, od njih devet, građani su prepoznali da prednost ipak ima preventivno djelovanje i kao najviše rangiranu mjeru identifikovali su da je potrebno povećati prisutnost policijskih službenika na ulicama (posebno u krugu obrazovnih institucija) misleći ovdje na mlade populacije (osnovce i srednjoškolce) jer kroz neformalni razgovor sa građanima koji su pristali na anketu, ponajprije roditeljima koji imaju djecu, kada je riječ o ovoj mjeri, povezivali su upotrebu opojnih droga kao motivacionu snagu za društveno neprihvatljiva ponašanja od čega i strahuju jer uzima sve više maha kako zbog ekonomske situacije u zemlji tako i zbog želje da djeca budu „cool“ među svojim vršnjacima. Podaci govore i da maloljetnička delinkvencija nije u opadanju, primjera radi u 2015. godini bilo je više evidentiranih krivičnih dijela koja su počinili maloljetnici (171) nego u 2014. godini (138) što je procentualno 23,9%.
- i na kraju, prema podacima MUP ZE-DO Kantona u periodu od 2011.-2015. godine evidentirano je konstantno opadanje broja počinjenih krivičnih dijela.

6. Smjer društvene reakcije – internalizacija i sankcioniranje

Teško je izdvojiti društvo koje ne teži da korištenjem različitih procesa i institucija reagira na uspostavljanju kontrole i uskladi ponašanje pojedinaca prema društveno prihvaćenim normama, tako postoji i stalna borba za socijalnom kontrolom odnosno borbe koja podrazumjeva isključivanje i borbu koja podrazumjeva da se sa prestupnicima bavi društvo i da im se pomogne u resocijalizaciji. Stoga i „mnogi učenjaci problem društvenog poretka smatraju temeljnim pitanjem svih društvenih nauka. Zašto neki ljudi krše zakone i to smatraju društveno prihvatljivim i prikladnim ponašanjem? Većina sociologa odgovara da su takva pitanja vezana za socijalnu kontrolu. Sve društvene grupe imaju instrumente kojima se upravlja postupcima koji krše društvene norme. Ti instrumenti se zajedničkim imenom zovu *socijalna kontrola* koju možemo definisati kao otvoreno ljudski postupak u vjeri da će taj postupak:

1.povećati ili smanjiti vjerojatnost nekog kasnijeg stanja i

2.povećati ili smanjiti vjerojatnost u ostvarenju željenog cilja.

Socijalna kontrola nije čin, to je proces. Sociolozi razlikuju dva osnovna procesa socijalne kontrole:

Internalizacija grupnih normi- potiče poštivanje važećih pravila putem socijalizacije tako da ljudi znaju što društvo očekuje, te žele ispuniti ta očekivanja. Ovaj proces je rezultat ukupnog socijalizacijskog procesa koji motivira članove da poštuju očekivanja društvene grupe unatoč mogućim vanjskim pritiscima;

Proces sankcioniranja- sankcije su društvene reakcije na ponašanje, sociolozi ih često klasificiraju prema njihovom sadržaju. Negativna sankcija je kazna namijenjena da obeshrabri devijantno ponašanje. Pozitivna sankcija je nagrada čiji je cilj da ohrabri ponašanje koje je u skladu sa normama. Također, sociolozi prave klasifikaciju sankcija na temelju njihovih izvora: neformalne sankcije, kao što su verbalna osuđivanja postupaka su neslužbeni oblik djelovanja društvene grupe ili pojedinaca, dok su formalne sankcije, poput kazni za krivično djelo, izrazi društvene grupe s ciljem da prenesu mišljenje kolektiviteta“. (Veladžić, 2013:157-158).

„U sistemu socijalne kontrole bezbjednosna funkcija se, prema tome, pojavljuje kao posebno ovlašćenje, koje je kolektivitet dao naročito ka užoj grupi – bezbjednosti, radi preuređivanja i represije povreda određenih pravila kolektiviteta. Pri tom, bezbjednost se snabdjeva potrebnim pravnim autoritetom i sredstvima kako bi bila sposobna da ispuni svoj zadatak. Pojava bezbjednosti se objašnjava rastućom potrebom društva za redom i zaštitom, a funkcija bezbjednosti se smatra opštedruštvenom potrebom i plodom težnje društva da živi u miru. Relacije bezbjednosti i društva prema ovom gledištu su direktne: savremeno društvo se pojavljuje kao izvor zahtjeva prema bezbjednosti, ono formuliše sadržaje bezbjednosne funkcije i uopšte na način vršenja te funkcije. Bezbjednost je instrument za realizaciju tih zahtjeva tj. jedno od sredstava sistema socijalne kontrole. Bezbjednosna funkcija je potrebna čitavoj zajednici i savremenom društvu uopšte, i podređena je njihovim interesima u cjelini. Zato možemo reći da ima karakter globalne socijalne funkcije, jer je okrenuta potrebama savremenog globalnog društva. Osnovni državni interes izražava se težnjama građana i organizacija, kao i državnih institucija, za ostvarivanjem i obezbjeđivanjem bezbjednosti, te otklanjanjem i sprečavanjem društvenih konflikata, u skladu sa individualnim, lokalnim, parcijalnim i posebnim, zajedničkim i opštim društvenim interesima“. (Zbornik radova, Probacija i alternativne krivične sankcije - mogućnosti i perspektive, tom I, Banja Luka, 2016:311).

A da bi devijantno ponašanje izazvalo društvene reakcije, ono kao takvo mora biti vidljivo zajednici koja može biti i pasivna, ali i primjeniti prisilu ukoliko su odstupanja od društvenih normi opasna, ugrožavaju život drugih ljudi i sl., a kako je društvo najviše zainteresovano za ono što ljudi čine, tako se i socijalna kontrola „u većini slučajeva može promatrati kroz kontekst društvenih institucija.

Institucije socijalne kontrole uspostavljaju niz specifičnih djelovanja koje nisu usmjerene samo prema prijestupniku i njegovom kažnjavanju, već i kao oblik nagrađivanja onih članova čije je ponašanje u suglasju sa predviđenim normama, odnosno iznad očekivanja društvene grupe. U navedenom kontekstu, nepolitičke organizacije kao što su poslovne, profesionalne, religijske i slične društvene grupe češće koriste pozitivno sankcioniranje, odnosno nagrađivanje svojih članova od onog koje predviđa klasično kažnjavanje“. (Veladžić, 2013:161).

Posmatrajući društvenu kontrolu sa aspekta tretiranja krivičnih djela u smislu da je država ovlaštena za očuvanje i poboljšavanje primjenom ne samo kaznenih već i obrazovnih metoda prema određenoj skupini ljudi koji nastoje destabilizirati javni red i uništiti tradicionalne društvene vrijednosti tako da „kroz prizmu pravnih naredbi i zabrana, neki kriminolozi smatraju da su sva krivična djela kao oblik ponašanja u proturječju sa interesima nekih segmenata društva koja posjeduju moć da oblikuju politiku društva. Klasična krivična djela kao što su noćne provale, razbojništva i sl. oblik su ponašanja koji ostaje zločin bez obzira ko vladao i upravljao moći unutar društvenih struktura, a pravne sankcije koje su nastale kao rezultat općeg društvenog konsenzusa čine se prikladnim. Najefikasniji zakoni odražavaju društveni konsenzus na temelju kojeg se određena pitanja smatraju prikladna za pravnu intervenciju. U nedostatku takvog konsenzusa, pravo je često neefikasan instrument socijalne kontrole. Potpuno je jasno da pravo ne može riješiti sve oblike ponašanja, čak i onda kada se slažemo da specifično ponašanje predstavlja problem. Neka ponašanja su, naprosto, izvan mogućnosti da ih pravo efikasno razriješi „. (Veladžić 162-163).

Uglavnom socijalna kontrola se u suštini sastoji od procesa u kojem pojedinac uči da izbjegava ponašanja koja su u suprotnosti sa općeprihvaćenim društvenim normama. Živimo u svakodnevnicu koja nas suočava s brojnim izazovima koji kao imperativ nameću stalno jačanje faktora u našem lokalnom okruženju koji utiču na sigurnost počev od raznih javnih institucija do lokalne zajednice (uključujući i policiju), posebno povjerenja i komunikacije na ovim relacijama o kojima sam i ranije pisala da bi se usmjerilo na otklanjanje ili ublažavanje prijetnji sigurnosti.

ZAKLJUČAK

Društveni napredak u svim svojim domenima, donio je sa sobom brojne nove izazove i rizike koji su sa aspekta realiteta sve više savremenijeg i naprednijeg društva izložili i sigurnosnu zbilju različitim društvenim ne(prihvatljivim) negativnim pojavama, poput migracijskih kriza, terorizma, organizovanog kriminala, etničke netolerancije i nasilja, prirodnih katastrofa, porasta siromaštva i sl., a koji ujedno i potvrđuju, da sigurnost ima visoku cijenu koja je nametnuta ne samo od najvećih dostignuća nauke i tehnologije već i sve češćih pojava kada čovjek biva ugrožen i od samog sebe što je jedan od izvora i za brojna devijantna ponašanja i postupke u društvu.

Prema tome i pojam sigurnosti upotrebljava se iz ugla različitih konteksta: socijalna sigurnost, sigurnost u saobraćaju, pravna sigurnost, politička sigurnost, lična sigurnost, javna sigurnost... tako da neki od pojmova poput, socijalne, pravne, političke, javne i drugih oblika sigurnosti pripadaju različitim naučnim disciplinama i nemaju jednaka značenja za sve društvene grupe, narode, pa čak i pojedince jer nastaju iz ispreplitanih potreba i interesa u smislu da se stvore mehanizmi i instrumenti odbrane koji će omogućiti odsustvo prijetnji, straha, opstanak države, unutarnju stabilnost i naposljetku sveukupni napredak jednog društva.

U ovom radu, fokus našeg interesovanja, predstavlja javna sigurnost koja je usmjerena na procese unutar države i unutrašnju sigurnosnu harmoniju u smislu suzbijanja kriminaliteta, čuvanja javnog reda i mira i unaprijeđenja sigurnosti u saobraćaju i sl. u cilju da se pokuša istražiti stanje u oblasti javne sigurnost u jednoj od deset kantonalnih jedinica Federacije BiH, osvrtno na sigurnosne prijetnje i preventivni aspekt, a sve u interesu najbolje zaštite za građane i podsticaja za uključivanje u odbranu države i zajednice od brojnih izvora ugrožavanja sigurnosti koji imaju i svoje šire uticaje, od državnih do lokalnih razina.

Pogledamo li rezultate istraživanja stavova građana o stanju sigurnosti na području Kantona, možemo vidjeti da se u urbanim sredinama sigurnosni problemi u većoj mjeri percipiraju, nego u ruralnim. Velika većina građana navela je organizovani kriminal kao najveću sigurnosnu prijetnju dok su na drugo mjesto rangirali mito i korupcija, a prate ih saobraćajna nekultura/kršenje saobraćajnih propisa, remećenje javnog reda i mira, teška ekonomska i socijalna situacija..... No, valja naglasiti i da rezultati istraživanja pokazuju da građani ne strahuju da bi mogli biti žrtva devijantnih ponašanja, posebno povratnika u činjenju krivičnih djela što može biti posljedica i uticaja medija jer najčešće slušamo o kriminalu i kriminalnim djelima. Društveni ambijent, naša svakodnevnica prikazuje se lošije nego što pokazuju statistički podaci koji često nisu ni dostupni javnosti.

Sve naprijed navedeno govori, da građani još uvijek nisu izgubili povjerenje u policiju kao jednu od institucija društva u smislu servisa u rješavanju javnih problema koji su potencijalni izvori ugrožavanja ne samo za sigurnost pojedinca nego i cjelokupnog društva što je jednim dijelom potvrdilo i našu tvrdnju o preventivnom djelovanju kao sistemskom i kontinuiranom poslu, u prilog čemu govori i mišljenje većine građana koje smo ispitivali i koji su iskazali stav, da je jedna od značajnijih mjera u zaštiti njihove sigurnosti, povećana prisutnost policijskih službenika na ulicama što pokazuje i da su spremni preuzeti odgovornost i biti iskreni partneri u rješavanju javnih problema u zajednici i doprinjeti unaprijeđenju javne sigurnosti na području Kantona.

S tim u vezi, svjesni današnjice koju sve više raspruju ne samo socijalni već i ekonomski i politički problemi koji su u korelaciji i sa drugim životnim segmentima neminovno je da se tako povećavaju i sigurnosni problemi što nužno zahtjeva da se na vrijeme sigurnosni rizici prepoznaju i preveniraju, a u kontekstu mjera za poboljšanje javne sigurnosti na području Zeničko-dobojskog kantona, bilo bi dobro:

- izraditi Strategiju javne sigurnosti na području ZE-DO Kantona 2019.-2022. kao okvir zajedničkog djelovanja svih subjekata u zajednici s ciljem nesmetanog razvoja i doprinosa da se građani osjećaju sigurno u svom okruženju. Partnersko djelovanje je na neki način i preduvjet za preventivno djelovanje u smislu jačanja osjećaja pripadanja zajednici, preuzimanja odgovornosti i razvoja osjećaja sigurnosti na svim razinama;

- izraditi Plan investicija uz kartu prioriteta kao strateški preventivni dokument na nivou Kantona koji bi sadržavao ne samo evidenciju opasnih mjesta na saobraćajnicama, već i planirane troškove za preduzimanje mjera na njihovoj sanaciji koji bi se osigurali ne samo iz Budžeta Kantona već i EU fondova projektnim aktivnostima u cilju da se rizik od nastanka saobraćajnih nesreća smanji uz sistemsko i kontinuirano provođenje mjera prevencije;
- poboljšati informisanost i savjetovanje o problemima i izazovima za javnu sigurnost na lokalnoj razini izradom Biltena (polugodišnji ili godišnji) sa praktičnim informacijama i savjetima za građane sa ciljem povećanja senzibiliteta u javnom prostoru o javnim problemima, ali i unaprijediti kvalitetnije informacije i nivo znanja o sigurnosnim problemima koje su dostupne medijskim kućama i široj javnosti
- na inicijativu KPZ Zenica, a u saradnji sa nadležnim institucijama osnovati posebnu ustanovu koja bi se bavila sprječavanjem i suzbijanjem recidivizma sa ciljem da se završna faza tretmana socijalne rehabilitacije poboljša, a u konačnici smanje troškovi i za društvo i državu kao posljedica stope kriminaliteta koja je manje ili više u porastu, a sve više izazov za cjelokupno društvo.

I na kraju, ne može se pronaći preko noći rješenje ni za jedan društveni problem, ali volja da se identifikacijom kvalitetnih mjera za ciljane strateške intervencije i podizanjem svijesti o prevenciji javnih problema pokuša djelovati u pravcu čuvanja i unprijeđenja javne sigurnosti na području Kantona, imalo bi dugoročni efekt, što potvrđuje i društvenu opravdanost istraživanja jer preventivne strategije trebaju biti usmjerene na poduzimanje aktivnosti u cilju otklanjanja izvora, nosioca, okolnosti, propusta koji pogoduju nesigurnom okruženju i osjećaju nesigurnosti kao značajan mehanizam svih relevantnih subjekata u rješavanju sigurnosnih problema ili bar pokušaju njihovog ublažavanja na obostranu korist kako bi javna sigurnost sama po sebi bila i svrha i cilj u unarijeđenju cjelokupnog društvenog prosperiteta u suzbijanju gomilanja nedoumica sa aspekta sigurnosti.

SKRAĆENICE

BiH-Bosna i Herecegovina

CSR-Centar za socijalni rad

FMUP- Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova

FBiH-Federacija Bosne i Hercegovine

JRM-Javni red i mir **JP**-Javno preduzeće

KPZ-Kazneno-popravni zavod

KD-Krivična dijela

ILO-Međunarodna organizacija rada

MUP-Ministarstvo unutrašnjih poslova

OSCE- Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi

PESK-Međunarodni pakt o ekonomski, socijalnim i kulturnim pravima

RPZ-Rad u policije u zajednici

ZDK- Zeničko-dobojski kanton

ZE-DO-Zeničko-dobojski kanton

ZIM-Zenička industrija mlijeka

ŠPP/ŠGP- Šumsko privredno/gospodarsko područje

LITERATURA:

KNJIGE

1. Abazović, Mirsad 2002, Državna bezbjednost uvod i temeljni pojmovi, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo.
2. Abazović, Mirsad 2008, Ogledi o bosanskohercegovačkoj zbilji, DES, Sarajevo.
3. Beridan Izet, Tomić Ivo, Kreso Muharem 1996, Stručni leksikon, Sarajevo.
4. Beridan, Izet 2003, Konflikti, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
5. Beridan, Izet 2008, Politika i sigurnost, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
6. Cikotić, Selmo 2010, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.
7. Cikotić Selmo, Smajić Mirza, Delić Haris, Subašić Nihad 2018, Nacionalna sigurnost i privatna zaštita, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
8. Dizdarević, Ismet 2002, Agensi socijalizacije ličnosti, Prosvjetni list, Sarajevo.
9. Dinarević, Nazif 2008, Demokratski nadzor nad službama sigurnosti, Bemust, Sarajevo.
10. Fromm, Erich 1989, Anatomija ljudske destruktivnosti, Naprijed, Zagreb.
11. Huseinbašić, Ćamil 2009, Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja, JORDAN Studio d.o.o, Sarajevo.
12. Masleša, Ramo 2001, Teorija i sistemi sigurnosti, Magistrat, Sarajevo.
13. Masleša Ramo, Bisić Munib 2010, Osnovi sigurnosti, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo.
14. Roberg Roy, Crank John, Kuykendall Jack, Policija i društvo, Office of public affairs Embassy of USA, Sarajevo.
15. Rummel, R.J., Coser Lewis A. 2001, Socijalni konflikti, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo.
16. Smajić, Mirza 2010, Organizovani kriminal u Bosni i Hercegovini-Tranzicijske dileme- Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
17. Stajić, Ljubomir 2006, Osnovi bezbjednosti, Izdavačka kuća „Draganić“, Beograd.
18. Termiz Dževad, Milosavljević Slavomir 2008, Analitika I tom, NIK Grafit, Lukavac.
19. Termiz, Dževad 2009, Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“, Lukavac.
20. Termiz, Dževad 2014, Specifičnosti metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.

RIJEČNICI

1. Beridan Izet, Tomić Ivo, Kreso Muharem 1996, Stručni leksikon, Sarajevo.
2. Modly Duško, Korajlić Nedžad 2002, Kriminalistički riječnik, Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj.

ČASOPISI I PUBLIKACIJE

1. Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine 2016 .
2. Beridan, Smajić, Turčalo, Pregledni rad, (Geo)politički i sigurnosni izazovi demokratskoj konsolidaciji tranzicijskih država: slučaj Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2018 str.148
3. Centar za sigurnosne studije, Pregled stanja u oblasti policije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2013.
4. Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Ljudska prava u Bosni i Hercegovini 2011., Sarajevo 2012 str.13
5. Hadžović, Kržalić, Kovačević, Pregled stanja u oblasti policije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2013.
6. Izazovi civilnog društva u Bosni i Hercegovini-Analiza i preporuka za politike, Fondacija za socijalno uključivanje u Bosni i Hercegovini
7. Kriminalističke teme Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Godište XI, Sarajevo, 2011.
8. OSCE, Priručnik OSCE-a Rad policije zasnovan na obavještajnim saznanjima, 2017, str.17-18.
9. Novoselović Antun, Hrvatski časopis za kazneno pravo i praksu, stručni članak, Zagreb, broj:2, 2006.
10. Nobilo, Izvorni znanstveni rad, Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa, Zagreb 1988 str.72.
11. Smajić Mirza, Pregled, časopis za društvena pitanja, Sarajevo 2009.

12. Smajić, Turčalo, Izvorni naučni rad, Sarajevo 2014.
13. Vladimir Anić, Rječnik hrvatskog jezika, Jutarnji list, Zagreb, 2007.
14. Veladžić Nevzet, Pregledni naučni rad, Kriminalističke teme, Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, 2013.
15. Zbornik radova, Probacija i alternativne krivične sankcije - mogućnosti i perspektive, tom I, Banja Luka, 2016.

DOKUMENTI

1. Akcioni plan sigurnosti saobraćaja FBiH 2011.-2020., 2011:4
2. Etički kodeks za policijske službenike Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona" broj: 4/14), Zenica, 2017, str.1.
3. Akcioni plan sigurnosti saobraćaja FBiH 2011.-2020., 2011:4.
4. Federalni zavod za programiranje razvoja, Izvještaj o razvoju Federacije BiH 2017. Sarajevo, 2018:43).
5. Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten 271, Sarajevo 2018:32-38).
6. Informacija o stanju bezbjednosti na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2010.- 2015.
7. Priručnik „Rad policije u zajednici u Bosni i Hercegovini“, Sarajevo, 2010.
8. Vlada ZDK-a, Revidirana Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016.- 2020., Zenica, 2015.
9. Zakon o diskriminaciji „Službeni glasnik BiH“ broj:59/9 član 2. stav 2.
10. Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine /”Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj:1/96/
11. Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine /“Službene novine Federacije BiH“, broj:49/05/
12. Zakon o policijskim službenicima Federacije Bosne i Hercegovine /“Službene novine Federacije BiH“, broj:27/05/

13. Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine(Sl. novine Federacije BiH br.35/03,37/03,56/03).

INTERENET IZVORI

- <https://css.ba/>
- <http://fzs.ba/index.php/>
- <http://www.hrc.unsa.ba/>
- <http://www.fzzpr.gov.ba/>
- <http://fzs.ba/>
- <http://www.inreformatior.ba/>
- <http://jpcfbih.ba/>
- <https://mupzdk.gov.ba/>
- <http://www.msb.gov.ba/>
- <https://www.osce.org/>
- <https://www.zdk.ba/vlada>